ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΜΙΧ. Χ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ – ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 5ος

Το βιβλίο αυτό είναι συνοψισμένη μορφή του έργου «Γραμματική της αρχαίας ελληνικής» του Μιχ. Χ. Οικονόμου, έκδοσης 1971 του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Ιδρύματος Μανόλη Τριανταφυλλίδη).

Η συνόψιση του βιβλίου έγινε με ευθύνη του Κέντρου Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως (ΚΕΜΕ).

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

Ομάδα εργασίας για το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Προσαρμογή: Παππά Αλεξάνδρα , Εκπαιδευτικός

Επιμέλεια: Παπαζαφείρη Αικατερίνη, Εκπαιδευτικός

Επιστημονικός υπεύθυνος: Βασίλης Κουρμπέτης, Σύμβουλος Α΄ του ΥΠ.Π.Ε.Θ

Υπεύθυνη του έργου: Μαρία Γελαστοπούλου, M.Ed. Ειδικής Αγωγής

Τεχνική υποστήριξη:Κωνσταντίνος Γκυρτής, Δρ. Πληροφορικής

Συγγραφείς Προδιαγραφών προσαρμογής των βιβλίων για το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής:
Γιώργος Βουγιουκλίδης, Δάσκαλος Ειδικής Αγωγής
Γελαστοπούλου Μαρία, Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής
Γκυρτής Κωνσταντίνος, Καθηγητής Πληροφορικής

Αξιολόγηση και τελικός έλεγχος των προσαρμογών:
Γελαστοπούλου Μαρία, Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής
Γκυρτής Κωνσταντίνος, Καθηγητής Πληροφορικής

28ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΑΟΡΙΣΤΟΙ Β΄ ΒΑΡΥΤΟΝΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΚΛΙΝΟΝΤΑΙ ΚΑΤΑ ΤΑ ΡΗΜΑΤΑ ΣΕ -ΜΙ

349. Μερικά βαρύτονα ρήματα (της α΄ συζυγίας) σχηματίζουν αόριστο β΄ κατά τα ρήματα σε **-μι**, που κλίνεται όπως ο αόρ. ἔστην (βλ. §339, Α΄, 2).

Τα ρήματα αυτά έχουν ρηματικό θέμα ισχυρό και αδύνατο, δηλ. έχουν χαρακτήρα:

1) **η** και **ᾰ**: βαίνω, αόρ. β΄ ἔ-βη-ν (ρ. θ. βη-, βᾰ-)
φθάνω, αόρ. β' ἔ-φθη-ν (ρ. θ. φθη-, φθᾰ-)·

2) **ᾱ** και **ᾰ**: (ἀπο)-δι-δρά-σκ-ω, αόρ. β' (ἀπ)έ-δρᾱ-ν (ρ. θ. δρᾱ-, δρᾰ-)
γηρά-σκ-ω, αόρ. β΄ ἐ-γήρᾱ-ν (ρ. θ. γηρᾱ-, γηρᾰ)·

3) η και ε: ῥέω, αόρ. β' ἐρ-ρύη-ν (ρ. θ. ῥυη-, ῥυε-)·
4) ω και ο: ἀλ-ίσκ-ομαι, αόρ. β΄ ἐ-άλω-ν (θ. ἀλω-, ἀλο-) (βλ. §354)
γι-γνώ-σκ-ω, αόρ. β΄ ἔ-γνω-ν (θ. γνω-, γνο-) (βλ. §356)
ζῶ, αόρ. β' ἐ-βίω-ν (θ. βιω-, βιο-).
5) ῡ και ῠ: δύ-ομαι, αόρ. β΄ ἔ-δῡ-ν (ρ. θ. δῡ-, δῠ-)
φύ-ομαι, αόρ. β΄ ἔ-φῡ-ν (ρ. θ. φῡ-, φῠ-).

350. Παραδείγματα

θ. βη-, βᾰ-	θ. δρᾱ-, δρᾰ-	θ. ῥυη-, ῥυε-	θ. γνω-, γνο-	θ. δῡ-, δῠ
ΟΡΙΣΤΙΚΗ				
ἔ-βη-ν	ἔ-δρᾱ-ν	ἐρρύη-ν	ἔ-γνω-ν-	ἔ-δῠ-ν
ἔ-βη-ς	ἔ-δρα-ς	ἐρρύη-ς	ἔ-γνω-ς	ἔ-δυ-ς
ἔ-βη	ἔ-δρα	ἐρρύη	ἔ-γνω	ἔ-δυ
ἔ-βη-μεν	ἔ-δρα-μεν	ἐρρύη-μεν	ἔ-γνω-μεν	ἔ-δυ-μεν
ἔ-βη-τε	ἔ-δρα-τε	ἐρρύη-τε	ἔ-γνω-τε	ἔ-δυ-τε
ἔ-βη-σαν	ἔ-δρα-σαν	ἐρρύη-σαν	ἔ-γνω-σαν	ἔ-δυ-σαν
ἔ-βη-τον	ἔ-δρα-τον	ἐρρύη-τον	ἔ-γνω-τον	ἔ-δυ-τον
ἐ-βή-την	ἐ-δρά-την	ἐρρυή-την	ἐ-γνώ-την	ἐ-δύ-την

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ				
βῶ[1]	δρῶ[1]	ῥυῶ[1]	γνῶ[1]	δύ-ω
βῇς	δρᾷς	ῥυῇς	γνῷς	δύ-ῃς
βῇς	δρᾷ	ῥυῇ	γνῷ	δύ-ῃ
βῶμεν	δρῶμεν	ῥυῶμεν	γνῶμεν	δύ-ωμεν
κτλ.	κτλ.	κτλ.	κτλ.	κτλ.

1. Οι τύποι της υποτ. είναι συνηρημένοι: (βή-ω) βῶ, (δρά-ω) δρῶ, (ῥυή-ω) ῥυῶ, (γνώ-ω) γνῶ· πβ. (στή-ω) στῶ, (θή-ω) θῶ, (δώ-ω) δῶ.

ΕΥΚΤΙΚΗ				
βαί-ην βαί-ης βαί-η κτλ.	δραί-ην δραί-ης δραί-η κτλ.	ῥυεί-ην ῥυεί-ης ῥυεί-η κτλ.	γνοί-ην γνοί-ης γνοί-η κτλ.	βαί-ην βαί-ης βαί-η κτλ.
ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ				
βῆ-θι βή-τω βῆ-τε βά-ντων ή βή-τωσαν κ.τ.λ.	δρᾶ-θι δρά-τω δρᾶ-τε δρά-ντων ή δρά-τωσαν κ.τ.λ.		γνῶ-θι γνώ-τω γνῶ-τε γνό-ντων ή γνώ-τωσαν κ.τ.λ.	δῦ-θι δύ-τω δῦ-τε δύ-ντων ή δύ-τωσαν κ.τ.λ

ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ				
βῆ-ναι	δρᾶ-ναι	ῥυῆ-ναι	γνῶ-ναι	δῦ-ναι
ΜΕΤΟΧΗ				
βὰς (βάντος) βᾶσα (βάσης) βὰν (βάντος)	δρὰς (δράντος) δρᾶσα (δράσης) δρὰν (δράντος)	ῥυεὶς (ῥυέντος) ῥυεῖσα (ῥυείσης) ῥυὲν (ῥυέντος)	γνοὺς (γνόντος) γνοῦσα (γνούσης) γνὸν (γνόντος)	δὺς (δύντος) δῦσα (δύσης) δὺν (δύντος)

29ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΑΛΛΑ ΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ Β΄ ΣΥΖΥΓΙΑΣ (ΣΕ -ΜΙ)

351. Άλλα ρήματα που κλίνονται ολικά ή μερικά κατά τα ρήματα σε -μι με διάφορες ανωμαλίες είναι τα εξής:

1) Το ρ. εἰμὶ (= είμαι). βλ. §274 - 275.

2) Το ρ. εἶμι (= θα πάω), (ρ. θ. ισχυρό εἰ-, αδύνατο ἰ-):

Οριστική	
Ενεστώτας	Παρατατικός
εἶμι	ᾔ-α ή ᾖ-ειν
εἶ	ᾔ-εις ή ᾖ-εισθα
εἶσι(ν)	ᾔ-ει
ἴ-μεν	ᾖ-μεν
ἴ-τε	ᾖ-τε
ἴ-ασι(ν)	ᾖ-σαν ή ᾖεσαν
ἴ-τον	ᾖ-τον
ἴ-τον	ᾔ-την

Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
Ενεστώτας		
ἴ-ω ἴ-ῃς ἴ-ῃ ἴ-ωμεν ἴ-ητε ἴ-ωσι(ν) ἴ-ητον ἴ-ητον	ἴ-οιμι ή ἰ-οίην ἴ-οις ή ἰ-οίης ἴ-οι ή ἰ-οίη ἴ-οιμεν ἴ-οιτε ἴ-οιεν ἴ-οιτον ἰ-οίτην	– ἶθι ἴ-τω – ἴ-τε ἰ-όντων ή ἴ-τωσαν ἴ-τον ἴ-των
Απαρ.	ἰ-έναι	
Μετοχή	ἰ-ὼν (ἰόντος), ἰ-οῦσα (ἰούσης), ἰ-ὸν (ἰόντος)	
Ρημ. επιθ.	ἰ-τὸς (ἀμαξ-ιτός), ἰ-τέον	
Παράγ.	εἰσ-ι-τήριος κτλ.	

3) Το ρ. φημὶ (= 1) λέω· 2) συμφωνώ· 3) ισχυρίζομαι), (ρ. θ. ισχυρό φη- , αδύνατο φᾰ):

Οριστική	
Ενεστώτας	**Παρατατικός**
φη-μὶ φὴ-ς (ή φῄς) φη-σὶ(ν) φα-μὲν φα-τὲ φα-σὶ(ν) φα-τὸν φα-τὸν	ἔ-φην ἔ-φη-σθα (ή ἔ-φη-ς) ἔ-φη ἔ-φα-μεν ἔ-φα-τε ἔ-φα-σαν ἔ-φα-τον ἐ-φά-την
Μέλλοντας	**φή-σω**
Αόριστος	**ἔ-φη-σα**

Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
Ενεστώτας		
φῶ φῇς φῇ φῶμεν φῆτε φῶσι(ν) φῆτον φῆτον	φαί-ην φαί-ης φαί-η φαί-ημεν (ή φαῖμεν) φαί-ητε (ή φαῖτε) φαί-ησαν (ή φαῖεν) φαί-ητον φαι-ήτην	— φά-θι φά-τω — φά-τε φά-ντων (ή φά-τωσαν) φά-τον φά-των
Απαρέμφατο	φά-ναι	
Μετοχή	φά-σκ-ων, φά-σκ-ουσα, φά-σκ-ον	
Ρημ. επίθ.	φατός, ἄ-φατος	
Παράγ.	φήμη, προφήτης κτλ.	

4) Το ρ. ᾐμὶ (= λέω), (ρ. θ. ᾐ-). Εύχρηστος ο παρατ. στο α΄ ενικό ᾔην (= ἔφην) και το γ΄ ενικό ᾔ (= ἔφη), στις παρενθετικές φράσεις: ᾔν δ' ἐγὼ (= είπα εγώ), ᾔ δ' ὅς (=είπε αυτός), ᾔ δ' ἣ (= είπε αυτή).
5) Το ρ. κεῖμαι (= κείτομαι, είμαι τοποθετημένος), (ρ. θ. κει-). Ενεστώτας με σημασία παρακειμένου του ρ. τίθεμαι (βλ. §346, β):

Οριστική	
Ενεστώτας	κεῖ-μαι, κεῖ-σαι, κεῖ-ται, κεί-μεθα κ.τ.λ.
Παρατ. (με σημασία υπερσυντ.)	ἐ-κεί-μην, ἔ-κει-σο, ἔ-κει-το κτλ.
Μέλλοντας	κεί-σομαι, κεί-ση, κεί-σεται κτλ.

Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
— — κέ-ηται — κέ-ησθε κέ-ωνται	— — κέ-οιτο — — κέ-οιντο	— κεῖ-σο κεί-σθω — κεῖ-σθε κ.τ.λ.
Απαρέμφατο	κεῖ-σθαι	
Μετοχή	κεί-μενος κει-μένη κεί-μενον	
Παράγ.	κειμήλιον, κοίτη (απ' όπου κοιτίς, κοιτὼν κτλ.)	

6) Το ρ. κάθημαι (σύνθετο από την πρόθ. κατὰ και το ποιητ. ρ. ἧμαι· ρ. θ. ἡσ- και ἡ-). Ο ενεστώτας με σημασία παρακειμένου του καθέζομαι:

Οριστική		
Ενεστώτας	κάθ-η-μαι, κάθ-η-σαι (κάθῃ), κάθ-η-ται, καθ-ή-μεθα κ.τ.λ	
Παρατατ. Και χωρίς αύξηση:	ἐ-καθ-ή-μην, ἐ-κάθ-η-σο, ἐ-κάθ-η-το κ.τ.λ καθ-ή-μην, καθ-ῆ-σο, καθ-ῆ-το, καθ-ή-μεθα, καθ-ῆ-σθε, καθ-ῆ-ντο	
Μέλλ. (συ-νηρ.)	καθ-εδοῦμαι, καθ-εδεῖ, καθ-εδεῖται κτλ. (από το καθέζομαι)	
Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
– – καθῆται καθώμεθα καθῆσθε καθῶνται	καθ-ῄ-μην – – – καθ-ῆ-σθε –	– κάθ-η-σο καθ-ή-σθω – – –
Απαρέμφ.	καθ-ῆ-σθαι	
Μετοχή	καθ-ή-μενος, -μένη, -μενον	

7) Το ρ. **οἶδα** (= ξέρω) (ρ. θ. ισχυρό Fειδ- = **εἰδ-** και με τροπή του **ε** σε **ο**: οἰδ-, αδύνατο θ. Fιδ- = ἰδ-). Το οἶδα είναι παρακείμ. β΄ του άχρηστου ρ. εἴδω και πήρε σημασία ενεστώτα (βλ. §359, 2).

Οριστική	
Ενεστώτας	**Υπερσυντέλ. (με σημασία παρατ.)**
οἶδ-α	ᾔδ-ειν ή ᾔδ-η
οἶσθ-α	ᾔδ-εις ή ᾔδ-ησθα
οἶδ-ε	ᾔδ-ει ή ᾔδ-ειν
ἴσ-μεν	ᾔδ-ε-μεν ή ᾖσ-μεν
ἴσ-τε	ᾔδ-ε-τε ή ᾖστε
ἴσ-ασι(ν)	ᾔδ-ε-σαν ή ᾖ-σαν
ἴσ-τον	ᾔδ-ειτον ή ᾖσ-τον
ἴσ-τον	ᾐδ-είτην ή ᾔσ-την
Μέλλοντας	εἴ-σομαι και εἰδή-σω

Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
εἰδῶ εἰδῇς εἰδῇ εἰδῶμεν εἰδῆτε εἰδῶσι(ν) εἰδῆτον εἰδῆτον	εἰδείη-ν εἰδείη-ς εἰδείη εἰδείη-μεν (εἰδεῖμεν) εἰδείη-τε (εἰδεῖτε) εἰδείη-σαν (εἰδεῖεν) εἰδεῖ-τον εἰδεί-την	— ἴσ-θι ἴσ-τω — ἴσ-τε ἴσ-των (ἴστωσαν) ἴσ-τον ἴσ-των
Απαρέμφ.	εἰδ-έναι	
Μετοχή γενική:	εἰδ-ὼς, εἰδ-υῖα, εἰδ-ὸς εἰδ-ότος, εἰδ-υίας, εἰδ-ότο	
Ρημ. επίθ.	ἰσ-τέον	
Παράγ.	εἴδησις, εἶδος	
επίρρ. : (από τη μετοχή) εἰδότως (= με επίγνωση, συνειδητά), ἴστωρ (= γνώστης, έμπειρος)· απ' αυτό: ἱστορία.		

8) Το ρ. **δέδοικα** ή **δέδια** (= φοβούμαι), (ρ. θ. ισχυρό δει- και με τροπή του ε σε ο: δοι-, αδύνατο θ. δι-). Τούτο είναι παρακείμ. του άχρηστου ρ. δείδω και έχει σημασία ενεστώτα. Εκτός από τους κανονικούς τύπους (δέδοικα, -κας, -κε κτλ.) έχει και ορισμένους εύχρηστους τύπους κατά τα ρήματα σε -μι (πβ. §347), δηλ. κλίνεται κατά τον ακόλουθο τρόπο:

Οριστική		
Ενεστώτας		Μέλλ.
δέ-δοι-κα δέ-δοι-κας δέ-δοι-κε δε-δοί-καμεν δε-δοί-κατε δε-δοί-κασι(ν)	ή δέ-δι-α δέ-δι-ας δέ-δι-ε δέ-δι-μεν δέ-δι-τε δε-δί-ασι(ν)	δεί-σομαι, -σει, -σεται κτλ.

Αόριστος	ἔ-δει-σα
Υπερσυντέλικος (με σημασ. παρατ.)	
ἐ-δε-δοί-κειν, -κεις, -κει, -κεμεν, -κετε, -κεσαν και ἐ-δέ-δι-σαν	
Υποτακτική	Προστακτική
– – δε-δί-ῃ – – δε-δί-ωσι(ν)	– (δέ-δι-θι) (δε-δί-τω) – – –
Απαρέμφατο	δε-δοι-κέναι ή δε-δι-έναι
Μετοχή	δε-δοι-κὼς δε-δοι-κυῖα δε-δοι-κὸς ή δε-δι-ὼς, δε-δι-υῖα, δε-δι-ὸς
Παράγωγα	δεῖ-μα (= τρόμος), δέος ουδ. (= φόβος)

9) Το **τἐ-θνη-κα** (= έχω πεθάνει, είμαι νεκρός), παρακείμ. του ρ. ἀποθνή̱-σκω (ρ. θαν-, θνα-, θνη-, θνε-). Και τούτο εκτός από τους κανονικούς τύπους (τέθνηκα, - κας, -κε κτλ.) έχει και τους ακόλουθους τύπους κατα τα ρήματα σε -μι (πβ. §346):
Οριστ. τέ-θνα-μεν, τέ-θνα-τε, τε-θνά-σι(ν). Υπερσυντ. ἐ-τέ-θνασαν. Απαρ. τε-θνά-ναι. Μετοχή: τε-θνε-ὼς (γεν. -ῶτος), τε-θνε-ῶσα (γεν. -ώσης), τε-θνε-ὼς ή τε-θνε-ὸς (γων. -ῶτος).
10) Το **βἐβηκα** (= έχω βαδίσει), παρακείμ. του ρ. βαίνω (θ. βη-, βᾰ- που εκτός από τους κανονικούς τύπους έχει και τους ακόλουθους τύπους κατά τα ρήματα σε -μι (πβ. §346): Υποτακτική γ΄ πληθ. βεβῶσι. Μετοχή: βεβώς, -ῶσα, -ώς.

11) Το **ἔοικα** (= μοιάζω· ρ. θ. ισχυρό Fεικ = εἰκ- = και με τροπή του ε σε ο: Foικ- = οἰκ-· αδύνατο Fικ- = ἰκ-). Τούτο είναι παρακείμενος του άχρηστου ρ. εἴκ-ω και έχει σημασία ενεστώτα. Κλίνεται έτσι: Παρακείμ. Οριστ. ἔ-οικ-α, -ας, -ε, ἐ-οίκ-αμεν, -ατε, -ασι και εἴξασι (από το εἴκ-σασι). Υποτ. ἐ-οίκ-ω, -ῃς, -ῃ κτλ. Ευκτ. ἐ-οίκ-οιμι, -οις, -οι κτλ. Προστ. λείπει. Απαρ. εἰκ-έναι (και μεταγεν. ἐ-οικ-έναι). Μετ. εἰκὼς (-ότος), εἰκυῖα (-υίας), εἰκὸς (-ότος) (και μεταγ. ἐ-οικ-ώς, -υῖα, -ός). Υπερσ. (με σημασία παρατ.) ἐ-ῴκ-ειν, ἐ-ῴκ-εις, ἐ-ῴκ-ει κτλ.

12) Το απρόσωπο **χρὴ** (= είναι ανάγκη, πρέπει): Οριστ. ενεστ. χρή. Παρατ. χρῆν ή ἐχρῆν. Υποτ. χρῇ. Ευκτ. χρείη. Απαρ. χρῆναι. Μετοχή μόνο ουδ. τό χρεὼν με σημασία ουσιαστικού (βλ. §152, 1).

13) Το απρόσωπο **εἵμαρται** (= είναι πεπρωμένο). Τούτο είναι παρακείμ. του ποιητ. ρ. μείρομαι (= παίρνω το μέρος που μου ανήκει) (ρ. θ. σμερ- (-μερ, -μορ) και σμαρ-). Εύχρηστοι τύποι: το γ΄ εν. του παρακ. εἵ-μαρ-ται (από αρχικό τύπο σέ-σμαρ-ται), το γ΄ εν. του υπερσυντ. εἵ-μαρ-το και η μετοχή του παρακ. εἱμαρμένος (μάλιστα στο θηλ. εἱμαρμένη σαν ουσιαστ. με παράλειψη του μοῖρα).
14) Το απρόσωπο **πέπρωται** (= είναι πεπρωμένο). Τούτο είναι παρακ. ρήματος άχρηστου στον ενεστώτα, που έχει αόρ. β΄ ἔ-πορ-ον (ποιητ. = έδωσα) (ρ. θ. πορ-, με μετάθεση και έκταση του ο: πρω-). Εύχρηστοι τύποι: το γ΄ εν. του παρακ. πέ-πρω-ται ή πε-πρω-μένον ἐστί, το γ΄ εν. του υπερσ. ἐ-πέ-πρω-το και η μετοχή του παρακ. ἡ πεπρωμένη (ενν. μοῖρα), τὸ πεπρωμένον (ενν. μέρος).

30ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΡΗΜΑΤΑ ΑΝΩΜΑΛΑ, ΑΠΟΘΕΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΠΡΟΣΩΠΑ

Α΄. Ρήματα ανώμαλα

352. Ανώμαλα λέγονται τα ρήματα που παρουσιάζουν διάφορες ανωμαλίες ή κατά το σχηματισμό ή κατά τη σημασία των χρόνων.

1. Ρήματα ανώμαλα κατά το σχηματισμό των χρόνων

Ι. Πρόσφυμα ε

353. Σε μερικά ρήματα το ρηματικό θέμα μεγαλώνει κατά μία συλλαβή παίρνοντας στο τέλος το πρόσφυμα

-ε-, για να σχηματιστεί το χρονικό θέμα:
α) του ενεστώτα και του παρατατικού: (δοκ-έ-ω) δοκῶ (= φαίνομαι) (ρ. θ. δοκ-, θ. ενεστ. δοκε-, (ὠθ-έ-ω) ὠθῶ (ρ. θ. ὠθ-, θ. ενεστ. ὠθε-) κ.ά.
β) μερικών από τους άλλους χρόνους: μέν-ω (ρ. θ. μεν-, χρον. θ. μενε- και εμπρός από σύμφωνο μενη-), νέμ-ω (= μοιράζω, βόσκω) (ρ. θ. νεμ-, χρον. θ. νεμε-, νεμη-) κ.ά.
γ) όλων των άλλων χρόνων εκτός από τον ενεστώτα και τον παρατατικό: βούλ-ομαι (ρ. θ. βουλ-, χρον. θ. βουλε- και εμπρός από σύμφωνο βουλη-), δέ-ω (= έχω ανάγκη) (ρ. θ. δε-, χρον. θ. δεε-, δεη-), ἐθέλ-ω ή θέλ-ω (ρ. θ. ἐθελ-, χρον. θ. ἐθελε-, ἐθελη-), μέλλ-ω (ρ. θ. μελλ-, χρον. θ. μελλε-, μελλη-) ὀφείλ-ω (ρ. θ. ὀφελ. = ὀφειλ-, χρον. θ. ὀφειλε-, ὀφειλη-),

οἴ-ο-μαι και οἶ-μαι (= φρονώ) (ρ. θ. οἰ-, χρον. θ. οἰε-, οἰη-) κ.ά.

ΙΙ. Πρόσφυμα σκ ή ισκ

354. Σε μερικά ρήματα το ρηματικό θέμα παίρνει στο τέλος του το πρόσφυμα **-σκ-** ή **-ισκ-**, για να σχηματιστεί το θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού: ἀρέ-σκ-ω, βλώ-σκ-ω (ποιητ. = έρχομαι), βό-σκ-ω, γηρά-σκ-ω, μεθύ-σκ-ω, πά-σχ-ω (από το πάθ-σκ-ω), φά-σκ-ω (= λέω), χά-σκ-ω· ἁλ-ίσκ-ομαι (= πιάνομαι, κυριεύομαι), ἀναλ-ίσκ-ω (= ξοδεύω), εὑρ-ίσκ-ω, θνῄσκ-ω (από το θνη-ίσκ-ω), θρῴσκ-ω (ποιητ. τινάζομαι, πηδώ· από το θρω-ίσκ-ω) κ.ά.

ΙΙΙ. Ενεστωτικός αναδιπλασιασμός

355. Σε μερικά ρήματα, για να σχηματιστεί το χρονικό θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού, το ρηματικό θέμα παίρνει στην αρχή του ενεστωτικό αναδιπλασιασμό (βλ. §337):
βι-βάζω (= βάζω) (ρ. θ. βα-, με ενεστ. αναδιπλ. βι-βα- και από αναλογία προς τα ρ. σε -άζω: βιβάζ-ω· στο ρήμα αυτό ο ενεστωτικός αναδιπλασιασμός φυλάγεται σε όλους τους χρόνους και τα παράγωγα·
γί-γν-ομαι (ρ: θ. γεν-, με συγκοπή γν- και με ενεστ. αναδιπλ. γι-γν-)·
πί-πτ-ω (ρ. θ. πετ-, με συγκοπή πτ- και με ενεστωτικό αναδιπλ. πι-πτ-)·
τί-κτ-ω (ρ. θ. τεκ-, με συγκοπή τκ-, με ενεστ. αναδιπλ. τι-τκ- και με μετάθεση τι-κτ-)·

ἴ-σχ-ω (= έχω) (ρ. θ. σεχ.-, με συγκοπή σχ- και με ενεστ. αναδιπλ. σι-σχ- = ἰ-σχ-, με ψιλή. γιατί ακολουθεί χ· βλ. §64, 1 κ.ά.

IV. Ενεστωτικός, αναδιπλασιασμός και πρόσφυμα σκ

356. Σε μερικά ρήματα, για να σχηματιστεί το χρονικό θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού, το ρηματικό θέμα παίρνει στην αρχή του ενεστωτικό αναδιπλασιασμό και στο τέλος πρόσφυμα -σκ-: βι-βρώ-σκ-ω (ποιητ. = τρώγω) (ρ. θ. βρω-), γι-γνώ-σκ-ω (ρ. θ. γνω-), ἀπο-δι-δρά-σκ-ω (ρ. θ. δρα-), πι-πρά-σκ-ω (= πουλώ) (ρ. θ. πρα-, πβ. πρατήριον), τι-τρώ-σκ-ω (ρ. θ. τρω-), μι-μνή-σκ-ω (= υπενθυμίζω) (ρ. θ. μνη-, χρον. θ. μι-μνη-σκ- = μι-μνήσκ-) κ.ά.· έτσι και δι-δά-σκ-ω (ρ.

θ. δα-), που κρατεί τον ενεστωτικό αναδιπλασιασμό σε όλους τους χρόνους.

V. Πρόσφυμα ν, αν, νε, νι ή νυ, σ

357. Σε μερικά ρήματα το ρηματ. θέμα, για να σχηματιστεί το χρον. θέμα του ενεστώτα και του παρατατικού, παίρνει στο τέλος του:
α΄) **το πρόσφυμα ν**: δάκ-ν-ω (= δαγκάνω) (ρ. θ. δακ-), κάμ-ν-ω (= κουράζομαι) (ρ. θ. καμ-), πί-ν-ω (ρ. θ. πι-), τέμ-ν-ω (ρ. θ. τεμ-) τί-ν-ω (= πληρώνω) (ρ. θ. τει- και τῐ-) φθά-ν-ω (ρ. θ. φθη- και φθα-), φθί-ν-ω (ρ. θ. φθι-) κ.ά.
β΄) **το πρόσφυμα αν**: αἰσθ-άν-ομαι, ἁμαρτ-άν-ω, (ἀπ)εχθ-άν-ομαι (= γίνομαι μισητός), αὐξ-άν-ω, βλαστ-άν-ω, (κατα)δαρθ-άν-ω (= κοιμούμαι) (ρ. θ. δαρθ-),

ὀλισθ-άν-ω (= γλιστρώ) κ.ά.
γ΄) **το πρόσφυμα αν μετά το χαρακτήρα και συγχρόνως ένα ν εμπρός από το χαρακτήρα:** λα-ν-θ-άν-ω (ρ. θ. λαθ-), μα-ν-θ-άν-ω (ρ. θ. μαθ-), πυ-ν-θ-άν-ομαι (ρ. θ. πυθ-), (θι-ν-γ-άν-ω) θιγγ-άν-ω (= εγγίζω) (ρ. θ. θιγ-), (λα-ν-χ-άν-ω) λαγχ-άν-ω (ρ. θ. λαχ-), (τυ-ν-χ-άν-ω) τυγχ-άν-ω (ρ. θ. τυγ-), (λα-ν-β-άν-ω) λαμβ-άν-ω (ρ. θ. λαβ-), (λι-ν-π-άν-ω) λιμπ-άν-ω (= αφήνω) (ρ. θ. λιπ-) κ.ά.· βλ. §70, 5.
δ΄) **το πρόσφυμα νε:** (ἀφ-ικ-νέ-ομαι) ἀφ-ικνοῦμαι (ρ. θ. ἰκ-), (ὑπ-ι-σχ-νέ-ομαι) ὑπ-ισχνοῦμαι (ρ. θ. σεχ-, σχ-, σι-σχ-, ἰσχ-· πβ. §355, ρ. ἴσχω) κ.ά.
ε΄) **το πρόσφυμα νι ή νυ** (με μετάθεση του **ι** ή **υ** εμπρός από το χαρακτήρα): βαίν-ω (ρ. θ. βη-, βᾰ: βάνι-ω = βαίνω), ἐλαύν-ω (ρ. θ. ἐλα-: ἐλά-νυ-ω = ἐλαύνω) κ.ά.

ϛ΄) το πρόσφυμα σ: (ἀλέκ-σ-ω) ἀλέξω (= αποκρούω), (ἔπ-σ-ω) ἔψω, (αὔγ-σ-ω) αὔξω και (αὐγ-σ-άν-ω) αὐξάνω.

VI. Συνώνυμα θέματα

358. Μερικών ρημάτων οι χρόνοι δεν σχηματίζονται από ένα ρηματικό θέμα, παρά από δύο ή περισσότερα θέματα συνώνυμα, που έχουν δηλαδή διαφορετική ετυμολογία, αλλά την ίδια περίπου σημασία. Έτσι λ·χ. σχηματίζουν τους διάφορους χρόνους τα ρήματα:
ἀγορεύω (θ. ἀγορευ-, ἐρε-, ῥε- = ῥη-, εἰπ-)·
αἱρέω -ῶ (θ. αἱρε- = αἱρη-, Fελ- = ἑλ-)·
εἰμὶ (θ. ἐσ-, γεν-)
ἔρχομαι (θ. ἐρχ-, εἰ- και ἰ-, ἐλευθ-, ἐλυθ-, ἐλθ-)·

ἐσθίω (θ. ἐδ-, ἐδε- = ἐδη-, ἐσθι-, φαγ-)·
ζῶ (θ. ζη-, βιω-, βιο-)·
λέγω (θ. λεγ-, Fερε- = ἐρε- = ἐρη-, ῥε- = ῥη-, Fειπ- = εἰπ-)·
τρέχω (θ. θρεχ- = τρεχ- §69, 1· δραμ-, δραμε- = δραμη-)·
φέρω (θ. φερ-, οἰ-, ἐνεκ- και ἐνκ- = ἐγκ- §62, 1)·
ὁράω -ῶ (θ. Fορα- = ὁρα-, ὀπ-, Fειδ- = εἰδ-, Fιδ- = ἰδ-)·
ὠνέομαι -οῦμαι (θ. Fωνε- = ὠνε-, πρια-) κ.ά.

2. Ρήματα ανώμαλα κατά τη σημασία των χρόνων

359. Μερικοί χρόνοι ορισμένων ρημάτων της αρχαίας ελληνικής δεν έχουν σημασία σύμφωνη με την κατάληξή τους. Έτσι μερικά έχουν:

1) ενεστώτα με σημασία παρακειμένου, παρατατικό με σημασία υπερσυντελίκου ή αορίστου και απλό μέλλοντα με σημασία συντελεσμένου μέλλοντα:
ἥκω (= έχω έρθει), ἧκον (= είχα έρθει ή ήρθα), ἥξω (= θα έχω έρθει)· οἴχομαι (= έχω φύγει), ᾠχόμην (= είχα φύγει) κ.ά.·
2) παρακείμενο με σημασία ενεστώτα και υπερσυντέλικο με σημασία παρατατικού:
οἶδα (= ξέρω), ᾔδειν (= ήξερα) - δέδοικα ή δέδια (= φοβούμαι), ἐδεδοίκειν (= φοβόμουν)·
εἴωθα (= συνηθίζω), εἰώθειν (= συνήθιζα) - ἔοικα (= μοιάζω), ἐῴκειν (= έμοιαζα) κ.ά.·
3) μέσο μέλλοντα με σημασία ενεργητική:
ᾄδω - ᾄσομαι· ἀκούω - ἀκούσομαι· ἁμαρτάνω - ἁμαρτήσομαι· βαίνω -

βήσομαι· γελῶ - γελάσομαι· γιγνώ-σκω - γνώσομαι· δάκνω - δήξομαι· θέω (= τρέχω) - θεύσομαι· λαγχάνω - λήξομαι· λαμβάνω - λήψομαι· μανθά-νω - μαθήσομαι· ὄμνυμι - ὀμοῦμαι· ὁρῶ - ὄψομαι· τίκτω - τέξομαι· τυγ-χάνω - τεύξομαι κ.ά.·

4) μέσο μέλλοντα με σημασία παθη-τική:

ἀδικῶ - ἀδικήσομαι (= θ' αδικηθώ από άλλον)· ἁλίσκομαι - ἁλώσομαι (= θα πιαστώ ή θα κυριευτώ από άλλον)· γεννῶ - γεννήσομαι· θεραπεύω - θε-ραπεύσομαι· κωλύω - κωλύσομαι· οἰκῶ - οἰκήσομαι· πάσχω - πείσομαι· φύω - φύσομαι κ.ά.·

5) παθητ. αόριστο με σημασία μέση:

αἰσχύνομαι - ᾐσχύνθην· ἀνιῶμαι (= λυπούμαι) - ἠνιάθην (= λύπησα τον εαυτό μου)· δέομαι - ἐδεήθην· λυ-ποῦμαι - ἐλυπήθην· ὁρμῶμαι - ὡρμή-

θην· πορεύομαι - ἐπορεύθην· φοβοῦμαι - ἐφοβήθην κ.ά.
6) παθητ. μέλλοντα και παθητ. αόριστο με σημασία μέση:
ἀπαλλάττομαι - ἀπαλλαγήσομαι - ἀπηλλάγην· (ἐκ)πλήττομαι - (ἐκ)πλαγήσομαι - (ἐξ)επλάγην· μιμνήσκομαι - μνησθήσομαι - ἐμνήσθην· φαίνομαι - φανήσομαι - ἐφάνην κ.ά.·
7) ενεργητ. αόρ. β΄, παρακείμ. και υπερσυντέλικο με σημασία αμετάβατη:
ἵστημι, ενεργ. αόρ., β΄ ἔστην, παρακ. ἕστηκα·
φύω, ενεργ. αόρ. β΄ με μέση διάθ. ἔφυν (= υπήρξα από τη φύση, έγινα), ενεργ. παρακ. με μέση διάθ. πέφυκα (= έχω γίνει, είμαι πλασμένος από τη φύση), ενεργ. υπερσ. με μέση διάθ. ἐπεφύκειν (= είχα γίνει, ήμουν πλασμένος από τη φύση) κ.ά.

Β΄. Ρήματα αποθετικά

360. Αποθετικά λέγονται τα ρήματα που έχουν μόνο μέση φωνή (όπως τα νεοελλ. ρ.: αισθάνομαι, δέχομαι, έρχομαι, σέβομαι κ.ά.).
Από τα αποθετικά ρήματα:
1. λέγονται **μέσα αποθετικά** όσα έχουν μόνο μέσο αόριστο (α΄ ή β΄) με ενεργητική διάθεση:
αἰσθάνομαι - ᾐσθόμην, ἀσπάζομαι - ἠσπασάμην, ἐντέλλομαι - ἐνετειλάμην. ἕπομαι - ἑσπόμην, θεῶμαι (= παρατηρώ) - ἐθεασάμην, καρποῦμαι - ἐκαρπωσάμην, μηχανῶμαι (= επινοώ, μηχανεύομαι) - ἐμηχανησάμην, πυνθάνομαι - ἐπυθόμην, ὑπισχνοῦμαι - ὑπεσχόμην, φθέγγομαι - ἐφθεγξάμην κ.ά.
2. λέγονται **παθητικά αποθετικά** όσα έχουν αόριστο μόνο παθητικό μ' ενεργητική διάθεση:

ἁμιλλῶμαι - ἡμιλλήθην, βούλομαι - ἐ(ἠ)βουλήθην, διανοοῦμαι - διενοήθην, δύναμαι - ἐ(ἠ)δυνήθην, ἐναντιοῦμαι - ἠναντιώθην, ἐπιμελοῦμαι - ἐπεμελήθην. οἴομαι και οἶμαι (= φρονώ) - ᾠήθην κ.ά.

3. λέγονται **μεικτά αποθετικά** όσα έχουν και μέσο αόριστο μ' ενεργητική διάθεση και παθητικό αόριστο με παθητική διάθεση:

αἰτιῶμαι (= κατηγορώ) - ᾐτιασάμην (= κατηγόρησα) - ᾐτιάσθην (= κατηγορήθηκα)·

βιάζομαι (= στενοχωρώ) - ἐβιασάμην (= στενοχώρησα) - ἐβιάσθην (= στενοχωρήθηκα)·

δωροῦμαι (= χαρίζω) - ἐδωρησάμην (= χάρισα) - ἐδωρήθην (= δόθηκα σαν δώρο)·

ἐργάζομαι – εἰργασάμην (= τελείωσα κάποια εργασία, έκαμα) – εἰργάσθην (= εκτελέστηκα, έγινα)·

ἰῶμαι (= γιατρεύω) - ἰασάμην (= γιάτρεψα) - ἴάθην (= γιατρεύτηκα, θεραπεύτηκα)·
κτῶμαι (= αποκτώ) - ἐκτησάμην (= απόκτησα) - ἐκτήθην (= αποκτήθηκα)·
λυμαίνομαι (= βλάφτω) - ἐλυμηνάμην (= έβλαψα) - ἐλυμάνθην (= βλάφτηκα)·
μιμοῦμαι (= κάνω κάτι κατ' απομίμηση, παριστάνω) - ἐμιμησάμην (= έκαμα κάτι κατ' απομίμηση, παράστησα) - ἐμιμήθη (= έγινε κάτι κατ' απομίμηση)·
χρῶμαι (= χρησιμοποιώ) - ἐχρησάμην (= χρησιμοποίησα) - ἐχρήσθην (= χρησιμοποιήθηκα)·
ὠνοῦμαι (= αγοράζω) - ἐπριάμην (= αγόρασα) - ἐωνήθην (= αγοράστηκα) κ.ά.

Γ΄. Ρήματα απρόσωπα ή τριτοπρόσωπα

361. Ρήματα **απρόσωπα ή τριτοπρόσωπα** λέγονται εκείνα που συνηθίζονται μόνο ή κυρίως στο τρίτο πρόσωπο, χωρίς προσωπικό υποκείμενο (πβ. τα νεοελλ. πρέπει, μέλει κτλ.). Συνηθισμένα απρόσωπα ρήματα στην αρχαία ελληνική είναι:
1) τα ρ. δεῖ (= πρέπει), χρή (βλ. §351, 12), προσήκει (= αρμόζει), δοκεῖ (= φαίνεται), μέλει (μοι) [=(με) νοιάζει, υπάρχει φροντίδα], μεταμέλει (= έρχεται μετάνοια· μεταμέλει μοι = μετανιώνω, μεταμέλει σοι = μετανιώνεις κτλ.), μέτεστι (= υπάρχει συμμετοχή· μέτεστί μοί τινος = συμμετέχω σε κάτι), ἔνεστι (= είναι δυνατό, μπορεί), ἔξεστι (= επιτρέπεται), εἵμαρται, πέπρωται (βλ. §351, 13 και 14) κτλ.

2) Τα ρ. λέγεται, ὁμολογεῖται, ἀγγέλλεται, ᾄδεται, θρυλεῖται, νομί-ζεται κτλ., όταν έχουν υποκείμενο απαρέμφατο.

31ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΚΛΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. Επιρρήματα

362. Επιρρήματα λέγονται οι άκλιτες λέξεις που προσδιορίζουν κυρίως τα ρήματα και φανερώνουν **τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό, βεβαίωση** ή **άρνηση** κτλ.
Τα επιρρήματα κατά τη σημασία τους είναι:
1) **τοπικά** (όσα σημαίνουν τόπο): ποῦ; πῇ; ποῖ; ὅπου, ἔνθα, ἐνθάδε,

ἐκεῖ, αὐτοῦ, ἄνω, κάτω, ἐγγύς, ἔσω, ἔξω κ.ά.

2) **χρονικά** (όσα σημαίνουν χρόνο): πότε; ὅτε, τότε, ὀπηνίκα, πηνίκα; ποτὲ (= κάποτε), νῦν, πρίν, ἔπειτα, πάλαι, χθές, σήμερον, αὔριον, αὖ, αὖθις (= πάλι) κ.ά.

3) **τροπικά** (όσα σημαίνουν τρόπο): πῶς; πῇ; οὕτω(ς), ὧδε (= έτσι), ὅπως, ὡς (= καθώς), ὥσπερ, εὖ, καλῶς, κακῶς, σωφρόνως κ.ά.

4) **ποσοτικά** (όσα σημαίνουν ποσό): πόσον; ὅσον, τόσον, ὀπόσον, πολύ, μάλα, ἄγαν, λίαν, πάνυ, σφόδρα, ὀλίγον, ποσάκις, τοσάκις, πολλάκις, δίς, τρίς, τετράκις κτλ.

5) **βεβαιωτικά** (όσα σημαίνουν βεβαίωση): ναί, μάλιστα, δὴ (= βέβαια), δῆτα (= βέβαια, χωρίς αμφιβολία), ἦ (= αλήθεια) κ.ά.

6) **αρνητικά** (όσα σημαίνουν άρνηση): οὐ (βλ. §61, 2), μή·

7) **διστακτικά** (όσα σημαίνουν δισταγμό): ἆρα (= άραγε), μῶν (= μήπως), τάχα, ἴσως κ.ά.

Συσχετικά επιρρήματα

363. Από τα τοπικά, χρονικά, τροπικά και ποσοτικά επιρρήματα:
1) όσα εισάγουν ερώτηση λέγονται **ερωτηματικά**· 2) όσα έχουν αόριστη σημασία λέγονται **αόριστα**· 3) όσα σημαίνουν δείξιμο λέγονται **δεικτικά**· 4) όσα αναφέρονται σε λέξη άλλης πρότασης λέγονται **αναφορικά**.

Τα ερωτηματικά, τα αόριστα, τα δεικτικά και τα αναφορικά επιρρήματα λέγονται μαζί **συσχετικά επιρρήματα** (πβ. §§243 - 244).

Ερωτηματικά	Αόριστα	Δεικτικά	Αναφορικά
Τοπικά			
Για στάση σ' έναν τόπο			
ποῦ;	ποὺ (= κά-που)	ἐνθάδε, ἐνταῦθα, αὐτοῦ, ἐκεῖ	οὗ (= εκεί όπου), ὅπου, ἔνθα, ὅθι
Για κίνηση από έναν τόπο			
ποῖ; (= προς ποιο μέρος;)	ποὶ (= κάπου, προς κάποιο μέρος)	ἐνθάδε, ἐνταῦθα, αὐτόσε, ἐκεῖσε	οἷ, ὅποι (= προς τα εκεί όπου), ἔνθα
Για κίνηση προς έναν τόπο			
πόθεν;	ποθὲν (= από κάποιο μέρος)	ἐνθένδε (= απ' εδώ), ἐντεῦθεν, ἐκείθεν	ὅθεν (= απ' όπου), ὁπόθεν, ἔνθεν

Ερωτημα-τικά	Αόριστα	Δεικτικά	Αναφορικά
Χρονικά			
πότε; πη-νίκα;(= κατά ποια ώρα;)	ποτὲ (= κάποτε)	τότε, τηνίκα, τηνικάδε, τηνι-καῦτα (= εκείνη την ώρα)	ὅτε, ὁπότε, ἡνί-κα, ὁπηνίκα (= την ώρα που)
Τροπικά			
πῶς;	πὼς (= κάπως)	οὕτω(ς), ὧδε (= έτσι, ως εξής)	ὡς (= όπως), ὥσπερ (= όπως ακριβώς), ὅπως

Ερωτημα-τικά	Αόριστα	Δεικτικά	Αναφορικά
Τοπικά ή τροπικά			
πῇ; (= σε ποιο μέρος; πού; - ή πώς;)	πῇ (= σε κά-ποιον τόπο, κάπου - ή κάπως)	τῇδε, ταύ-τη (= σ' αυ-τόν τον τό-πο, εδώ - ή έτσι)	ᾗ, ὅπῃ (= όπου - ή όπως)
Ποσοτικά			
πόσον;		τόσον, το-σόνδε, το-σοῦτον	ὅπου, ὁπό-σον

2. Προθέσεις

364. Προθέσεις λέγονται οι άκλιτες λέξεις που συνήθως μπαίνουν εμπρός από κλιτές λέξεις και φανερώνουν διάφορες σχέσεις, όπως τα επιρρήματα.

365. Από τις προθέσεις:

1) λέγονται **κύριες προθέσεις** όσες χρησιμοποιούνται και στη σύνταξη εμπρός από τις πλάγιες πτώσεις των πτωτικών (π.χ. ἐν τῇ πόλει, σὺν αὐτῷ) και σε σύνθεση με άλλες λέξεις (π.χ. ἔντιμος, συντυγχάνω· βλ. §421)· αυτές είναι 18, οι 6 μονοσύλλαβες και οι 12 δισύλλαβες:
εἰς, ἐν, ἐκ ή ἐξ, πρό, πρός, σύν·
ἀνά, διά, κατά, μετά, παρὰ - ἀμφί, ἀντί, ἐπί, περὶ - ἀπό, ὑπό - ὑπέρ·

2) λέγονται **καταχρηστικές προθέσεις** όσες χρησιμοποιούνται

μόνο στη σύνταξη εμπρός από τις πλάγιες πτώσεις των πτωτικών (και όχι σε σύνθεση με άλλες λέξεις)· αυτές είναι οι ακόλουθες εννιά:
α) με γενική: ἄχρι, μέχρι, ἄνευ, χωρίς, πλήν, ἕνεκα ή ἕνεκεν (π.χ. ἄχρι τῆς νυκτός, μέχρι τοῦδε κτλ.)·
β) μ' αιτιατική: ὡς, νή, μὰ (π.χ. ὡς ἐμὲ = σ' εμένα, προς εμέ· νὴ τὸν Δία· μὰ τοὺς θεούς).

3. Σύνδεσμοι

366. Σύνδεσμοι λέγονται οι άκλιτες λέξεις που χρησιμεύουν για να συνδέουν με ορισμένους τρόπους λέξεις ή προτάσεις μεταξύ τους: ἐγὼ **καὶ** σὺ – ἐπαιάνιζόν τε οἱ Ἕλληνες **καὶ** ἤρχοντο ἀντίοι ἰέναι πρὸς τοὺς πολεμίους.
367. Οι σύνδεσμοι κατά τη σημασία τους είναι **συμπλεκτικοί, διαζευ-**

κτικοί (ή διαχωριστικοί), αντιθετικοί (ή εναντιωματικοί), παραχωρητικοί (ή ενδοτικοί), χρονικοί, αιτιολογικοί, τελικοί, συμπερασματικοί, ειδικοί, υποθετικοί, ερωτηματικοί, ενδοιαστικοί (ή διστακτικοί).

1) Συμπλεκτικοί λέγονται οι σύνδεσμοι που συμπλέκουν, δηλ. συνενώνουν (καταφατικά ή αποφα-τικά), λέξεις ή προτάσεις:
καταφατικοί: τε, καί· ἀποφατικοί: οὔτε, μήτε – οὐδέ, μηδέ.

2) Διαζευκτικοί ή διαχωριστικοί λέγονται οι σύνδεσμοι που συνδέουν διαζευκτικά (δηλ. διαχωριστικά) λέξεις ή προτάσεις: ἤ, ἤτοι, εἴτε, ἐάντε, ἄντε, ἤντε.

3) Αντιθετικοί ή εναντιωματικοί λέγονται οι σύνδεσμοι που σημαίνουν ότι εκείνα που συνδέονται με αυτούς

είναι αντίθετα μεταξύ τους: μέν, δέ, μέντοι, ὅμως, ἀλλά, ἀτάρ (= όμως), μὴν (= όμως), ἀλλὰ μὴν (= αλλά όμως), καὶ μὴν (= και όμως), οὐ μὴν ἀλλὰ (= αλλά όμως), καίτοι (= και όμως).

4) **Παραχωρητικοί ἢ ενδοτικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι με τους οποίους συνδέονται δύο νοήματα κάπως ασυμβίβαστα μεταξύ τους και που το ένα δηλώνει παραχώρηση (συγκατάβαση) προς το άλλο (πβ. τα νεοελλ. **αν και** ο καιρός δεν είναι καλός, θα πάω στο κυνήγι - εργάζεται, **μολονότι** είναι άρρωστος).

Παραχωρητικοί σύνδεσμοι είναι: εἰ καί, ἄν καὶ - καὶ εἰ, καὶ ἄν, κἂν (= και αν ακόμη) – οὐδ' εἰ, οὐδ' ἐάν, μήδ' ἐὰν (= ούτε και αν) - καίπερ (= αν και): νοεῖς τοῦτο, εἰ καὶ μὴ ὁρᾷς – γελᾷ δ' ὁ μῶρος, κἄν (= και αν) τι μὴ γελοῖον ᾖ.

5) **Χρονικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι με τους οποίους εισάγεται πρόταση που καθορίζει το χρόνο μιας ενέργειας:
ὡς - ὅτε, ὁπότε - ὁσάκις, ὁποσάκις - ἡνίκα, ὁπηνίκα - ἐπεί, ἐπειδή - ὅταν, ὁπόταν, ἐπάν, ἐπειδὰν - ἕως, ἕστε, ἄχρι, μέχρι, πρίν.
6) **Αιτιολογικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι με τους οποίους εισάγεται ένα νόημα που είναι αιτία ή δικαιολογία άλλου:
γὰρ - ὅτι, ὡς, διότι, ἐπεί, ἐπειδή.
7) **Τελικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι με τους οποίους εισάγεται πρόταση που φανερώνει το τέλος (δηλ. το σκοπό) μιας ενέργειας:
ἵνα, ὅπως, ὡς (= για να).
8) **Συμπερασματικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι με τους οποίους εισάγεται ένα νόημα που φανερώνει συμπέρασμα άλλου προηγουμένου:

ἄρα, δή, δῆτα, οὖν, τοίνυν, τοιγάρτοι, τοιγαροῦν – οὔκουν, οὐκοῦν - ὥστε, ὡς.
9) **Ειδικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι με τους οποίους εισάγεται πρόταση που συμπληρώνει την έννοια άλλης πρότασης ως αντικείμενο ή ως υποκείμενο ή επεξηγεί κάποια λέξη άλλης πρότασης: ὅτι, ὡς.
10) **Υποθετικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι που εισάγουν υπόθεση:
εἰ, ἐάν, ἄν, ἤν.
11) **Ενδοιαστικοί** ή **διστακτικοί** λέγονται οι σύνδεσμοι με τους οποίους εισάγεται πρόταση που εκφράζει ενδοιασμό (δηλ. φόβο ή δισταγμό για κάτι ανεπιθύμητο): μή, μὴ οὐ.

4. Επιφωνήματα

368. Επιφωνήματα λέγονται οι άκλιτες λέξεις που φανερώνουν ψυχικό πάθημα, όπως θαυμασμό, εν-

θουσιασμό, χαρά ή αγανάκτηση, αποστροφή, λύπη κτλ.

369. Τα επιφωνήματα της αρχαίας ελληνικής είναι:
1. **θαυμαστικά**: ᾶ! ὦ! βαβαί! παπαῖ!
2. γελαστικά: ἄ - ἄ - ἄ!
3. **θειαστικά** (δηλ. όσα φανερώνουν ενθουσιασμό): εὐοῖ! εὐάν!
4. **σχετλιαστικά** (δηλ. όσα φανερώνουν λύπη ή αγανάκτηση): ἰώ! ἰού! οὐαί! οἴμοι! φεῦ! παπαῖ!
5. **κλητικό:** ὦ.

5. Μόρια

370. Μόρια λέγονται άκλιτες λέξεις, οι περισσότερες μονοσύλλαβες, που δεν ανήκουν κανονικά σ' ένα ορισμένο μέρος του λόγου.

Αυτά έχουν κυρίως επιρρηματική σημασία και χρησιμοποιούνται στο

λόγο βοηθητικά. Τέτοια είναι στην αρχαία ελληνική τα ακόλουθα:
1. Τα **εγκλιτικά** τοί, γέ, πέρ, πώ, νῦν (βλ. §42, 5).
2. Το **ευχετικό** εἴθε, που εκφράζει ευχή: εἴθε εἶχες βελτίους φρένας – εἴθε ὑγιαίνοις.
3. Το **δυνητικό** ἄν, που σημαίνει κάτι που μπορεί ή που μπορούσε να γίνει: εἶπον ἂν (= μπορούσα να πω).
4. Το **αοριστολογικό** ἂν, που είναι παραλλαγή του δυνητικού ἂν και σημαίνει τυχόν ή ίσως: ὃς ἄν (= που τυχόν, ο οποίος τυχόν), ὅπου ἂν (= όπου τυχόν) κτλ.
5. Τα **αιτιολογικά** ἅτε, οἷον ή οἷον δή, οἷα ή οἷα δή, που συνάπτονται με μετοχή και σημαίνουν αιτία πραγματική: ἅτε ὤν, οἷον (δὴ) ὤν, οἷα (δὴ) ὤν (= γιατί πράγματι είναι).

6. Τα **αχώριστα δηκτικά** μόρια -δε και -ί, που βρίσκονται προσκολλημένα στο τέλος ορισμένων λέξεων και σημαίνουν δείξιμο: (ὁ, ἡ, τὸ) ὅδε, ἥδε, τόδε (τοῖος, τόσος, τηλίκος), τοιόσδε, τοσόσδε, τηλικόσδε, (οὗτος) οὑτοσί, αὑτηί, τουτί, (ὅδε) ὁδί, ἡδί, τοδί, (οὕτως) οὑτωσί, (ὧδε) ὡδὶ κτλ. (πβ. §§223 και 224, 3).
7. Τα **αχώριστα προτακτικά** μόρια ἀ-, νη-, δυσ-, ἀρι-, ζα-, κτλ. που ποτέ δε λέγονται μόνα τους, παρά συνηθίζονται μόνο στη σύνθεση ως πρώτα συνθετικά σύνθετων λέξεων (βλ. §423).

6. Ἄκλιτα με πολλαπλή σημασία

371. Μερικές άκλιτες λέξεις ανήκουν σε διάφορα μέρη του λόγου και έχουν ποικίλες σημασίες, όπως

δείχνει ο παρακάτω πίνακας:

ἂν	1. υποθετ. σύνδ. (§367, 10)· 2. δυνητικό και αοριστολογικό μόριο (§370, 3 και 4)· 3. μαζί με το καί παραχωρητικός σύνδεσμος (ἄν καί, καὶ ἄν, §367, 4)·
ἄχρι	1. καταχρηστ. πρόθεση (§365, 2)· 2. χρονικός σύνδ. (§367, 5)·
ἐὰν	1. υποθετ. σύνδ. (§367, 10)· 2. μαζί με το οὐδὲ ή μηδὲ παραχωρητικός σύνδ. (οὐδ' ἐάν, μηδ' ἐάν, §367, 4)·
εἰ	1. υποθετ. σύνδ. (§367, 10) 2. μαζί με το καὶ παραχωρητικός σύνδ. (εἰ καί, καὶ εἰ, §367, 4)·
ἐπεὶ	1. χρον. σύνδ. (§367, 5)· 2. αιτιολογ. σύνδ. (§367, 6)·

ἐπειδὴ	βλ. παραπάνω ἐπεί·
ἡνίκα	βλ. ὅτε·
μέχρι	βλ. ἄχρι·
ὁπηνίκα	βλ. ὅτε
ὁπότε	βλ. ὅτε·
ὅπως	1. επίρρ. τροπικό αναφορικό (= καθώς) (§362, 3)· 2. τελικός σύνδ. (= για να) (§367, 7)·
ὅτε	1. επιρρ. χρονικό αναφορικό (= και τότε) (§362, 2)· 2. χρονικός σύνδ. (= όταν, τότε που) (§367, 5)· έτσι και τα ὁπότε, ἡνίκα, ὁπηνίκα
ὅτι	1. σύνδ. αιτιολογ. (= γιατί) (§367, 6)· 2. σύνδ. ειδικός (§367, 9)· 3. ὅ,τι αναφορ. αντωνυμία (§240, 3)·
πρὶν	1. επίρρ. χρον, (§362, 2)· 2. σύνδ. χρον. (§367, 5)·

ὡς	1. επιρρ. τροπικό αναφορικό (= καθώς, σαν) (§362, 3)· 2. καταχρηστ. πρόθ., στη θέση της πρόθ. εἰς (= σε, προς) (§365, 2)· και εμπρός από αριθμητικά (= περίπου) (ὡς εἴκοσι = περίπου είκοσι)· 3. χρονικός σύνδ. (§367, 5)· 4. αιτιολογ. σύνδ. (§367, 6)· 5. τελικός σύνδ. (§367, 7)· 6. συμπερασματ. σύνδ. (§367, 8)· 7. ειδικός σύνδ. (§367, 9)· 8. κάποτε εισάγει ανεξάρτητες επιφωνηματ. προτάσεις (= πως, πόσο, τι) (π.χ. ὡς καλός μοι ὁ πάππος!)· 9. εμπρός από υπερθετικά επιτείνει τη σημασία τους (π.χ. ὡς τάχιστα, ὡς μάλιστα, ὡς ἥδιστα) κτλ.

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ

32ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΘΕΣΗ

372. Οι περισσότερες λέξεις σχηματίστηκαν από άλλες με **παραγωγή** ή με **σύνθεση**:
α) με παραγωγή: δίκη - δικάζω, δικαστής, δικαστικός·
β) με σύνθεση: (λόγος + γράφω) λογογράφος, (ξίφος + μάχαιρα) ξιφομάχαιρα.

373. Το μέρος της γραμματικής που εξετάζει τους τρόπους με τους οποίους σχηματίζονται οι λέξεις λέγεται ετυμολογικό.

374. Κατά την παραγωγή και τη σύνθεση δεν παίρνονται συνήθως ακέραιες οι λέξεις, παρά θέματα λέξεων. Π.χ.
παραγωγή: από τη λ. βαίνω (θ. βα-) σχηματίζεται η λ. βα-τός·
σύνθεση: από τις λ. ναῦ-ς + πήγ-νυμι σχηματίζεται η λ. ναυ-πηγ-ός.

375. 1) Η λέξη που από το θέμα της σχηματίζεται με παραγωγή μια νέα λέξη λέγεται ώς προς αυτή **πρωτότυπη**· η νέα λέξη που παράγεται λέγεται **παράγωγη**: δίκη (προπότυπη) - δικάζω (παράγωγη).
2) Το αρχικό θέμα που απ' αυτό βγαίνει μια σειρά από παράγωγες λέξεις με διάφορους μετασχηματισμούς λέγεται **ρίζα.**
Π.χ. ρίζα γραφ-: γράφ-ω, γραφ-εύς, γραφ-εῖον, γραφ-ή, γραφ-ίς (γεν. γραφ-ίδος), γραφ-ίδ-ιον, γραφ-ικός,

γραπ-τός, γραμ-μή, γραμ-μ-ικός, γράμ-μα (γεν. γράμματ-ος), γραμ-ματ-ίζω (= διδάσκω γράμματα), γραμματ-ιστής, γραμματ-εύς, γραμ-ματεύ-ω κτλ., όπου από τη ρίζα γραφ- βγαίνουν τα θέματα γραφ-, γραφίδ-, γραπ-, γραμ-, γραμματ-, γραμματευ- κτλ.

3) Η λέξη που δεν παράγεται από άλλη, παρά σχηματίζεται απευθείας από κάποια ρίζα, όταν προστεθεί σ' αυτή μια κατάληξη, λέγεται **ριζική λἐξη.**

Π.χ. γράφ-ω, φη-μί, (ἐσ-μί) εἰ-μί, ναῦ-ς, φλόγ-ς, λίθο-ς κ.ά.

376. 1) Η λέξη που σχηματίζεται από δύο άλλες (ριζικές, πρωτότυπες ή παράγωγες) με την ένωση των θεμάτων τους, λέγεται **σύνθετη λἐ-ξη.** Έτσι π.χ. από το φιλῶ και τιμὴ έγινε η σύνθετη λ. φιλότιμος· από το

ναῦ-ς και μάχ-ομαι έγινε η σύνθετη λ. ναυμάχος.
2) Κάθε λέξη που δεν είναι σύνθετη λέγεται **απλή λέξη**. Η απλή λέξη μπορεί να είναι ριζική (δίκη, γράφω) ή παράγωγη (δίκαιος, γραφεύς).

377. Οι δύο λέξεις που ενώνονται και σχηματίζουν μια σύνθετη λέξη λέγονται **συνθετικά μέρη**. Η πρώτη απ' αυτές λέγεται **πρώτο συνθετικό** (μέρος) και η δεύτερη λέγεται **δεύτερο συνθετικό** (μέρος). Έτσι π.χ. της σύνθετης λέξης βιβλιοπώλης συνθετικά μέρη είναι οι λέξεις βιβλί-ον (α΄ συνθετικό) και πωλῶ (β' συνθετικό).

378. Οι παράγωγες λέξεις που δεν παράγονται από άλλες απλές λέξεις, παρά από σύνθετες, λέγονται **πα-**

ρασύνθετες λέξεις ή παρασύνθετα. Π.χ. από τη σύνθετη λ. φιλόσοφος παράγεται η παρασύνθετη φιλοσοφῶ (βλ. §429).

33ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ
ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Προεισαγωγικές παρατηρήσεις για την παραγωγή

379. Είδαμε (§374) ότι κατά την παραγωγή παίρνεται ως βάση το θέμα της πρωτότυπης λέξης και απ' αυτό σχηματίζεται η παράγωγη. Ειδικότερα στην παραγωγή παρατηρούμε τα ακόλουθα:
1) Το θέμα της πρωτότυπης λέξης από το οποίο σχηματίζεται η παράγωγη σπάνια μένει ακέραιο και αμετάβλητο· συνήθως παρουσιάζονται σ' αυτό διάφορες παθήσεις και με-

ταβολές. Π.χ. δοῦλος (θ. δουλο-): δου-λό-ω -ῶ το θέμα μένει αμετάβλητο
δοῦλος (θ. δουλο-): δουλ-εύω απο-βολή του τελικού φθόγγου του θέ-ματος
δουλόω -ῶ (θ. δουλο-): δούλω-σις έ-κταση του χαρακτ. **ο σε ω** (βλ. §62, 7, β)
πέμπω (θ. πεμπ-): πομπ-ὸς τροπή του φων. **ε σε ο** (βλ. §62, 6)
ῥήγνυμι (θ. ῥηγ-): ῥωγ-μὴ τροπή του φων. **η σε ω** (βλ. §62, 6)
ἔχω (θ. σεχ-): σχ-έ-σις συγκοπή του φων. **ε** (βλ. §62, 1).

2) Στο θέμα της πρωτότυπης λέξης (είτε αμετάβλητο είτε τροποποιημέ-νο), για να σχηματιστεί μια παράγωγη λέξη, προσθέτεται κανονικά ορισμέ-νο στοιχείο που λέγεται **παραγωγικό πρόσφυμα.** Π.χ.

ἀρόω -ῶ (θ. ἀρο-):	ἄρο-τρο-ν	(παραγωγ. πρόσφυμα -τρο-)
δοῦλος (θ. δουλο-):	δουλ-εύ-ω	(» » -ευ-)
λύ-ω (θ.λυ-):	λύ-σι-ς	(» » -σι-)

3) Στο παραγωγικό πρόσφυμα (-τρ-, -ευ-, -σι- κτλ.) προσθέτεται η νέα κατάληξη της παράγωγης λέξης (-ν, -ω, -ς κτλ.). Έτσι το παραγωγικό πρόσφυμα μαζί με την κατάληξη απαρτίζει ένα σύνολο που λέγεται **παραγωγική κατάληξη**: -τρον, -εύω, -σις κτλ.

4) Οι παράγωγες λέξεις μπορεί να είναι ουσιαστικά (γράψω - γραφεύς), επίθετα (γράφω - γραπτός), ρήματα (βασιλεύς - βασιλεύω) ή επιρρήματα (δίκαιος - δικαίως).

Α΄. Παράγωγα ουσιαστικά

380. Τα **ουσιαστικά** παράγονται
α) από ρήματα: γράφ-ω: γραφεύς,
β) από επίθετα: δίκαιος: δικαιοσύνη,
γ) από άλλα ουσιαστικά: πόλις: πολί-της.

α) Ουσιαστικά παράγωγα από ρήματα

381. Τα ουσιαστικά που παράγονται από ρήματα σημαίνουν:
1) το **πρόσωπο που ενεργεί**. Παραγωγικές καταλήξεις τους είναι οι ακόλουθες (βλ. §379, 3):

-εὺς	γράφ-ω: γραφ-εύς, νέμ-ω: νο-μεύς, τίκτ-ω: τοκ-εὺς κτλ.
-ὸς	τρέφ-ω: τροφ-ός, πέμπ-ω: πομπ-ός, ᾄδ-ω (θ. ἀειδ-): ἀοιδ-ὸς (βλ. §62, 6), τάσσ-ω (θ. ταγ-): ταγ-ός κτλ.

-μὼν	ἡγέομαι -οῦμαι (θ. ἡγε-): ἡγε-μών, κήδ-ομαι (θ. κηδ-, κηδε-): κηδε-μὼν κτλ.
-ὰς	φεύγ-ω (θ. φευγ-, φυγ-): φυγ-άς, νέμ-ω: νομ-ὰς κτλ.
-της	ποιέ-ω -ῶ: ποιη-της (θηλ. ποιή-τρια), αὐλέ-ω -ῶ: αὐλη-τὴς (θηλ. αὐλη-τρίς), ἐργάζομαι: ἐργά-της (θ. ἐργά-τις) κτλ.
-τὴρ	καλέ-ω -ῶ (θ. καλε-, κλη-): κλη-τήρ, σῴζω: σω-τηρ (θηλ. σώ-τειρα) κτλ.
-τωρ	λέγ-ω (θ. ῥη-, ῥη-θήσομαι): ῥή-τωρ, συλ-λαμβάνω (θ. λαβ-): συλ-λήπ-τωρ (θηλ. συλ-λήπ-τρια), πράττω (θ. πραγ-): πράκ-τωρ κτλ.

2) την ενέργεια, το πάθος ή την κατάσταση: παραγωγικές καταλήξεις:

-σις	λύ-ω: λύ-σις, παύ-ω: παῦ-σις, γεύ-ομαι: γεῦ-σις, κρού-ω: κροῦ- σις· στέφ-ω: (στέφ-σις=) στέψις, τρέφ-ω: (τρέφ-σις =) θρέψις (βλ. §69, 1) λαμβάνω (θ. λαβ-, ληβ-): (λῆβ-σις =) λῆψις· μείγνυμι: (μεῖγ-σις =) μεῖξις, ψύχ-ω: (ψῦχ-σις =) ψῦξις· αἴρ-ω (θ. ἀρ-): ἄρ-σις, καθαίρω (θ. καθαρ-): κάθαρ-σις, ἐγείρομαι (θ. ἐγερ-): ἔγερ-σις, κλίνω: κλί-σις, κρίνω: κρί-σις (πβ. §309, α)·γεννά-ω -ῶ: γέννη-σις, δρά-ω -ῶ: δρᾶ-σις, αἰτιά-ομαι -ῶμαι: αἰτία-σις, ὁρά-ω -ῶ: ὄρα-σις· αἱρέ-ω -ῶ: αἵρε-σις, ποιέ-ω -ῶ: ποίη-σις· δηλό-ω -ῶ: δήλω-σις, ἀρό-ω-ῶ: ἄρο-σις (βλ. §331, γ, 1)·

-σις	ἁλίσκομαι (θ. ἁλω-): ἅλω-σις, χρή-ομαι -ῶμαι (θ. χρη-): χρῆ-σις ἵ-στη-μι (θ.στη-, στᾰ-): στά-σις, τί-θη-μι (θ. θη-, θε-): θέ-σις, ἀφ-ί-η-μι (θ. ἡ-, ἑ): ἄφ-ε-σις, ἐν-ί-η-μι: ἔν-ε-σις, δί-δω-μι (θ. δω-, δο-): δό-σις κ.ά.
-σία	δοκιμάζω: δοκιμα-σία, ἐργάζο-μαι: ἐργα-σία, θύ-ω: θυ-σία, ξηραίνω: ξηρα-σία, σημαίνω: σημα-σία, ὑγραίνω: ὑγρα-σία κ.ά.
-ὴ	γράφ-ω: γραφ-ή, ἀμείβ-ω: ἀμοιβ-ή, πέμπ-ω: πομπ-ή, θάπτ-ω: ταφ-ή, στρέφ-ω: στροφ-ή, φυλάττω (θ. φυλακ-): φυλακ-ή, σφάτ- τω (θ. σφαγ-) σφαγ-ή, ταράττω (θ. ταραχ-): ταραχ-ή, ἀρήγ-ω (= βοηθῶ): ἀρωγ-ή (βλ. §62, 6) κ.ά.

-ὰ	(όταν προηγείται ρ): ἀγείρω (θ. ἀγερ-): ἀγορ-ά, φθεί-ρω (θ. φθερ-): φθορ-ά, χαί-ρω (θ. χαρ-): χαρ-ὰ κ.ά.
-ία	μαίνομαι (θ. μαν-): μαν-ία, ἀγγέλλω: ἀγγελ-ία, ὁμιλέ-ω: ὁμιλ-ία, μαρτυρέ-ω -ῶ: μαρτυρ-ία κ.ά.
-εία	(ιδίως από ρήματα σε -εύω): ἀριστεύω: ἀριστεία, βασιλεύω: βασιλεία, δουλεύω: δουλεία, θεραπεύω: θεραπεία, κολα-κεύω: κολακεία, λατρεύω: λα-τρεία, μαντεύω: μαντεία, παι-δεύω: παιδεία κ.ά.

Σε τέτοια παράγωγα η κύρια πα-ραγωγική κατάληξη είναι -ία (όπως στα προηγούμενα)· αλλά η κατάλη-ξη αυτή μαζί με το προηγούμενο

φωνήεν του θέματος παρου-σιάζεται σαν –εία: βασιλε-ία - βασιλεία.

-ος	(αρσ. της β΄ κλίσης): τρέ-μω: τρόμ-ος, τρέπω: τρόπ-ος, ψέγω: ψόγ-ος· πλέω: πλό-ος -πλοῦς, ῥέ-ω: ῥό-ος-ῥοῦς κ.ά.
-μὸς	ἀγείρω (θ. ἀγερ-): ἀγερ-μός, δέω – δῶ (= δέ-νω), (θ. δεσ-): δεσμός, ὀδύ-ρομαι: ὀδυρ-μός, σείω (θ. σεισ-): σεισ-μός
-(ε)τός	τρυγά-ω -ῶ: τρυγη-τός, κω-κύω: κωκυ-τός, κόπτω: κοπ-ετός, νείφει (= χιονίζει· από θ. νιφ-): νιφ-ετός, πήγ-νυμι (θ. πηγ-, παγ-): παγ-ετός, τίκτω (θ.τεκ-, τοκ-): τοκ-ετός, ύω (= ρίχνω βρο-χή, βρέχω): ὑ-ετὸς κ.ά.

3) το αποτέλεσμα της ενέργειας: παραγωγικές καταλήξεις:

-μα	βουλεύω: βούλευ μα, ἱδρύω: ἵδρυ-μα, μηνύω: μήνυμα· πταί-ω (θ. πταισ-): πταῖσ-μα, χρίω (θ. χρισ-): χρῖσ-μα· τιμάω -ῶ: τίμη-μα, ποιέω -ῶ: ποίη-μα, ζημιόω -ῶ: ζημίω-μα· βλέπω: βλέμ-μα, τρίβω: τρῖμ-μα, γράφω: γράμ-μα· πλέκω: πλέγ-μα, πράττω (θ. πραγ-): πρᾶγ-μα, ὀρύττω (θ. ὀρυχ-): ὄρυγ-μα· πλάττω (θ. πλαθ-): πλάσ-μα· ἀγγέλλω: ἄγγελ-μα, σφάλλω: σφάλ-μα, καθαιρώ: κάθαρ-μα, ὑφαίνω (θ. ὑφαν-): ὕφασμα, τέ-μνω (θ. τεμ-, τμη-) τμῆ-μα, βαί-νω (θ. βα-, βη-): βῆ-μα κ.ά.
-μη	γράφω: γραμ-μή, ῥήγνυ-μι (θ. ῥηγ-, ῥωγ-): ῥωγ-μή· φη-μί: φή-μη, γι-γνώ-σκω: γνώ-μη κ.ά.

-ος	(ουδ. γ΄ κλίσ.): λανθάνω (θ. λαθ-): λάθ-ος, πάσχω (θ. παθ-): πάθ-ος, ψεύδομαι: ψεῦδ-ος κ.ά.

4) το ὄργανο ἢ το μέσο μιας ενέργειας: παραγωγικές καταλήξεις:

-τρον	ἀρόω -ῶ: ἄρο-τρον, πλήττω (θ. πληγ-): (πλῆγ-τρον =) πλῆκ-τρον, σείω (θ. σεισ-): σεῖσ-τρον, σημαίνω (θ. σημαν-): σήμαν-τρον, σκήπτω (= στηρίζω): σκῆπ-τρον, φοβέω -ῶ: φόβη-τρον·
ή	
-θρον	κλείω: κλεῖ-θρον κ.ά.

Πολλά τέτοια παράγωγα στον πληθυντικό σημαίνουν αμοιβή για τη σχετική ενέργεια: διδάσκω: δίδακ-τρα, λύω: λύ-τρα, τρέφω: θρέπ-τρα (= αμοιβή για την τροφή) κ.ά.

-τρα ή -θρα	ξύω (θ. ξυσ-): ξύσ-τρα, χέω (θ. χυ-, πβ. ἐ-χύ-θην): χύ-τρα· ἀποβαίνω (θ.βα-): ἀπο-βά-θρα κ.ά.
-τήρ	ζώννυμι (θ. ζωσ-): ζωσ-τήρ, καίω (καυ-): καυ-τήρ, λάμπω: λαμπ-τήρ, λούω: λου-τήρ, νίπτω: νιπ-τήρ κ.ά.
-τηρία	βαίνω (θ. βα-): βα-κ-τηρία κ.ά.
-τήριον	πίνω (θ. πο-): πο-τήριον, ἐγείρω (θ. ἐγερ-): ἐγερ-τήριον, αἰσθάνομαι (θ.αἰσθε-): αἰσθη-τήριον κ ά.
-ανον	γλύφω (= σκαλίζω): γλύφ-ανον, δρέπω: δρέπ-ανον κ.ά.
-άνη	σκάπτω: σκαπ-άνη, χέω (= χύνω): χο-άνη κ.ά.
-όνη	ἄγχω (= σφίγγω το λαιμό, πνίγω): ἀγχ-όνη, πείρω (= τρυπώ) (θ. περ-): περ-όνη κ.ά.

-ίς	(γεν. -ίδος) γράφω: γραφ-ίς, γλύφω: γλυφ-ίς, προβόσκω: προβοσκ-ὶς κ.ά.
-εὺς	σφάττω (θ. σφαγ-): σφαγ-εὺς (= ξίφος), τέμνω: τομ-εὺς (= όργανο με το οποίο κόβομε) κ.ά.

5) τον τόπο όπου γίνεται μια ενέργεια· παραγωγικές καταλήξεις:

-τήριον	βουλεύω: βουλευ-τήριον, δικάζω: δικασ-τήριον, ἐργάζομαι: ἐργασ-τήριον, ὀρμάομαι -ῶμαι: ὀρμη-τήριον κ.ά.
-τρα	ὀρχέομαι -οῦμαι: ὀρχήσ-τρα, παλαίω: παλαίσ-τρα κ.ά.
-τρον	θεάομαι -ῶμαι: θέα-τρον, λέχ-ομαι (ποιητ. =κοιμοῦμαι): λέκ-τρον (= κλίνη) κ.ά.

-θρον	βαίνω (θ. βα-): βά-θρον, ῥέ-ω (θ. ῥεε-): (ῥέε-θρον =) ῥεῖθρον

β) Ουσιαστικά παράγωγα από επί-θετα

382. Τα ουσιαστικά που παράγο-νται από επίθετα είναι (θηλυκά ή ουδέτερα) αφηρημένα ουσιαστικά και σημαίνουν ιδιότητα. Συνηθισμέ-νες παραγωγικές καταλήξεις σ' αυ-τά είναι:

-ίᾱ	(παροξύτονα) 1) κυρίως από δευτερόκλιτα επίθ. σε -ος: ἄπιστος: ἀπιστία, ἀπληστος: ἀπληστία, κακός: κακία, μω-ρός: μωρία, σοφός: σοφία, φιλόπονος: φιλοπονία, φίλος: φιλία, ὑπερήφανος: ὑπερη-φανία κ.ά.

	2) από αναλογία προς αυτά παράγονται αφηρημένα ουσιαστικά και από μερικά τριτόκλιτα επίθετα: εὐδαίμων: εὐδαιμονία, ἀμαθής: ἀμαθία, ἀτυχής: ἀτυχία, δυστυχής: δυστυχία, εὐτυχής: εὐτυχία κ.ά.
-ειᾰ (-ε-ιᾰ)	(προπαροξύτονα) κυρίως από τριτόκλιτα σιγμόληκτα επίθ. σε -ης, -ες: ἀληθὴς (θ. ἀληθεσ-): ἀλήθεσ-ια - ἀλήθε-ια - ἀλήθεια· έτσι και ἐπιμελής: ἐπιμέλεια, εὐγενής: εὐγένεια, εὐσεβής : εὐσέβεια, ὑγιής: ὑγίεια κ.ά.· από αναλογία προς αυτά και από δευτερόκλιτα επίθ. σε -ός: βοηθός: βοήθεια, ἐνεργός: ἐνέργεια κ.ά.

-οιᾰ (-ο-ιᾰ)	(προπαροξύτονα) από συνηρημένα επίθ. της β΄ κλίσης σε -οος = ους: εὔνοος = εὔνους: εὔνο-ιᾰ = εὔνοια· έτσι και εὔρους: εὔροια, εὔπλους: εὔπλοια, ἀγχίνους: ἀγχίνοια κ.ά.
-ος	(ουδέτ. της γ΄ κλίσης) από τριτόκλιτα επίθ. σε -ύς, -εῖα, -ύ: βαθύς: βά-θος, βαρύς: βάρος, εὐρύς: εὖρος, παχύς: πά-χος, πλατύς: πλάτος, τα-χύς: τάχος κ.ά.
-σύνη (οσύνη) (-ωσύνη)	από επίθ. δευτερόκλιτα και από επίθ. τριτόκλιτα σε -ων: δίκαιος: δικαιοσύνη· ἱερός: ἱερωσύνη, ἀγαθός: ἀγαθωσύνη (μτγν.), ἅγιος: ἁγιωσύνη (μτγν.)· σώφρων: σωφροσύνη, ἄφρων: ἀφροσύνη κ.ά.

	΄Ετσι και από το ουσ. κέρδος: κερδοσύνη. Ο φθόγγος ο πριν από το -σύνη εκτείνεται σε ω, αν η προηγούμενη συλλαβή είναι βραχύχρονη (πβ. §194)
(-ό-της)	από δευτερόκλ. επίθ. σε -ος: ἀρχαῖος: ἀρχαιότης, ἴσος: ἰσότης, κακός: κακότης· έτσι και από τις αόριστες αντωνυμίες ποιὸς (= κάποιας λογής): ποιότης, ποσὸς (= κάμποσος): ποσότης.

-της (-υ-της)	(γεν. -τητος) από επίθ. τριτόκλιτα σε -ύς, -εῖα, -ύ: βαρύς: βαρύτης, βραδύς: βραδύτης (γεν. -ύτητος) ή βραδυτής (γεν. -υτῆτος), γλυκύς: γλυκύτης, δριμύς: δριμύτης, ἡδύς: ἡδύτης, ταχύς: ταχύτης (γεν. -ύτητος) ή ταχυτής (γεν. -υτῆτος) κ.α.
-ὰς	(γεν. -άδος) από αριθμ. επίθετα: μόνος: μονάς, εἷς (γεν. ἑν-ός): ἑνάς, δύο: δυάς εἴκοσιν: εἰκάς κτλ. (βλ. §210).

γ) Ουσιαστικά παράγωγα από άλλα ουσιαστικά

383. Τα ουσιαστικά που παράγονται από άλλα ουσιαστικά είναι: υποκοριστικά, μεγεθυντικά, τοπικά, περιεκτικά, πατρωνυμικά, γονεωνυμικά, εθνικά και παρώνυμα.

1. Υποκοριστικά

384. Υποκοριστικά λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που παριστάνουν μικρό αυτό που σημαίνει το πρωτότυπο, είτε επειδή είναι αληθινά μικρό είτε επειδή λέγεται χαϊδευτικά ή για χλευασμό ή για καταφρόνηση (πβ. τα νεοελλ. παιδί - παιδάκι· πατέρας - πατερούλης· ἄνθρωπος - ἀνθρωπάκος κτλ.).

Οι πιο συνηθισμένες υποκοριστικές καταλήξεις είναι οι ακόλουθες:

-ιον	ἄβαζ (ἄβακ-ος): ἀβάκ-ιον· γέφυρα: γεφύρ-ιον· θυγάτηρ (θυγατρ-ός): θυγάτρ-ιον· πίναξ (πίνακ-ος): πινάκ-ιον· ῥύαξ (ρύακ-ος): ρυάκ-ιον· σῶμα (σώματ-ος): σωμάτ-ιον· αλλά μερικά τρισύλλαβα που έχουν (φύσει ή θέσει) μακρόχρονη τη συλλαβή πριν από το -ιον παροξύνονται: χῶρ-ος: χωρ-ίον, ῥάβδος: ῥαβδ-ίον, σάρξ (σαρκ-ός): σαρκ-ίον, τέκν-ον: τεκν-ίον· (από αναλογία προς αυτά και το νεοελλ. τοπίο(ν), που δεν το αισθανόμαστε πια ως υποκοριστικό).

-άριον	ἄνθρωπος: ἀνθρωπ-άριον· ἵππος: ἱππ-άριον, κύων (κυν-ός): κυν-άριον, παῖς (παιδ-ός): παιδ-άριον κ.ά.

Κάποτε σε ονόματα γυναικών προσθέτεται η υποκοριστική κατάλ. -ιον με θηλυκό άρθρο· Γλυκερία: ἡ Γλυκέρ-ιον· Λεοντία: ἡ Λεόντ-ιον κ.ά.

-ίδιον	ξίφος: ξιφ-ίδιον· οἰκία: οἰκ-ίδιον· τεῖχος: τειχ-ίδιον· βοῦς (βο-ός): (βο-ίδιον) βοΐδιον· γῆ: (γη-ίδιον) γῄδιον· γραῦς (γρα-ός): (γρα-ίδιον) γρᾴδιον· λαγω(ός): (λαγω-ίδιον) λαγῴδιον κ.ά.

-ὶς	(γεν. -ίδος) θύρα: θυρ-ίς· λαβή: λαβ-ίς· πίναξ (πίνακ-ος): πινακ-ίς· πύλη: πυλ-ὶς κ.ά. (γεν. -ῖδος) κρήνη: κρην-ίς· νῆσος: νησ-ίς· ψῆφος: ψηφ-ὶς (= πετρα-δάκι) κ.ά.
-ίσκος	νεανίας: νεαν-ίσκος· οἶκος: οἰκ-ίσκος· πύργος: πυργ-ίσκος· χι-τών (χιτῶν-ος): χιτων-ίσκος κ.ά.
-ίσκη	κόρη: κορ-ίσκη· ἡ παῖς (τῆς παιδ-ός): παιδ-ίσκη κ.ά.
-ύδριον	λόγος: λογ-ύδριον· νέφος: νεφ-ύδριον· νῆσος: νησ-ύδριον κ.ά.
-ύλλιον	δάσος: δασ-ύλλιον· δέν-δρον: δενδρ-ύλλιον· εἶδος (= ποίημα): εἰδ-ύλλιον κ.ά.

2. Μεγεθυντικά

385. Μεγεθυντικά λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που δηλώνουν εκείνον που έχει σε υπερβολικό μέγεθος αυτό που σημαίνει το πρωτότυπο. Τα μεγεθυντικά έχουν κυρίως σημασία περιγελαστική (πβ. τα νεοελλ. κεφάλας, κοιλαράς κτλ.).

Οι πιο συνηθισμένες **μεγεθυντικές καταλήξεις** είναι οι ακόλουθες:

-ων	(γεν. -ωνος) γαστὴρ (γαστρ-ός): γάστρ-ων (= κοιλαράς)· ἡ γνάθος (= σιαγόνι): γνάθ-ων (= αυτός που έχει μεγάλο σαγόνι ή φουσκωμένα μάγουλα)· χεῖλος: χείλ-ων (= χειλαράς) κ.ά.
-ίας	μέτωπο: μετωπ-ίας (= αυτός που έχει μεγάλο μέτωπο)·

3. Τοπικά

386. Τοπικά λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που σημαίνουν τον τόπο όπου μένει ή δρα το πρόσωπο που δηλώνει το πρωτότυπο ή τον τόπο όπου γίνεται η ενέργεια.

Οι πιο συνηθισμένες παραγωγικές καταλήξεις των τοπικών είναι οι ακόλουθες:

-ιον	(προπαροξύτονα) στρατηγός: στρατήγ-ιον (= ο τόπος όπου μένει ο στρατηγός· σήμερα: στρατηγεῖο)· ἔμπορος: ἐμπόρ-ιον (= εμπορικός λιμένας) η γυμνασία (= γύμνα-ση): γυμνάσ-ιον (= ο τόπος όπου γινόταν η γύμναση, γυμναστήριο)· ἱπποφορβὸς (= ιπποτρόφος): ἱπποφόρβ-ιον (= ιπποτροφείο) κ.ά.

-(ε)ῖον	γραφεύς: γραφεῖον (από το γραφέ-ιον)· κουρεύς: κουρεῖον (από το κουρέ-ιον)· χαλκεύς: χαλκεῖον (από το χαλκέ-ιον)· και με
-εῖον	παραγωγ. κατάλ. -εῖον: ἀρ-χαί: ἀρχεῖον (= ο τόπος ό-που συγκεντρώνονταν οι αρχές)· διδάσκαλος: διδα-σκαλ-εῖον· ἰατρός: ἰατρ-εῖον· κάπηλος: καπηλ-εῖον κ.ά.

4. Περιεκτικά

387. Περιεκτικά λέγονται τα παρά-γωγα ουσιαστικά που σημαίνουν το μέρος που περιέχει πολλά από ε-κείνα που φανερώνει η πρωτότυ-πη λέξη ή πολλά όμοια που βρί-

σκονται στο ίδιο μέρος. Οι πιο συνηθισμένες καταλήξεις των περιεκτικών είναι οι ακόλουθες:

-ὼν	(γεν. -ῶνος) ἄνθος: ἀνθ-ών· ἐλαία: ἐλαι-ών· κρίνον: κριν-ών· ὄρνις (ὄρνιθ-ος): ὀρνιθ-ών· ῥόδον: ῥοδ-ών· πεύκη: πευκ-ών· πλάτανος: πλαταν-ὼν κ.ά. · έτσι και: ἀνὴρ (ἀνδρ-ός): ἀνδρ-ών· γυνή (γυναικ-ός): γυναικ-ών· ξένος: ξεν-ών· παρθένος: παρθενὼν κ.ά.
-εὼν	(γεν. -εῶνος) περιστερά: περιστερ-εών· πρόμαχος: προμαχ-εὼν (μεταγεν. προμαχών)· ῥόδον: ῥοδ-εὼν (αλλά και ῥοδ-ών) κ.ά.

-ιὰ	μύρμηξ (μύρμηκ-ος): μυρμηκ-ιά· νεοττός: νεοττ-ιά (= φωλιά μικρών πουλιών)· σφήξ (σφηκ-ός): σφηκ-ιά (= φωλιά σφηκών) κ.ά.· έτσι και στρατός: στρατ-ιά.

5. Πατρωνυμικά

388. Πατρωνυμικά λέγονται τα ουσιαστικά που παράγονται από κύριο όνομα πατέρα ή μητέρας ή άλλου προγόνου και σημαίνουν το γιο, τη θυγατέρα ή γενικά τον απόγονο. Τα πατρωνυμικά έχουν συνήθως τις εξής καταλήξεις:

-δης	Αἰνείας: Αἰνειά-δης (θηλ. Αἰνειὰς -άδος)· Βορέας: Βορεά-δης (θηλ. Βορε-άς)· Βούτης (θ. Βουτά-): Βουτά-δης κ.ά.

-άδης	(από αναλογία προς τα παραπάνω που λήγουν σε -άδης σχηματίστηκαν πατρωνυμικά με την παραγωγ. κατάλ. -άδης): Ἀσκληπιός: Ἀσκληπι-άδης, Θέστιος: Θεστι-άδης (θηλ. Θε-στιάς) κ.ά.
-ιάδης	(από αναλογία επίσης προς τα παραπάνω που λήγουν σε -ι-άδης σχηματί-στηκαν πατρωνυμικά με την παραγωγ. κατάλ. -ιάδης): Λαέρτης: Λαερτ-ιάδης· Τελαμών: Τελαμων-ιάδης (θηλ. Τελαμω-νιάς)· Φέρης (γεν. Φέρητ-ος): Φερητ-ιάδης (θηλ. Φερητιάς) κ.ά.

-ίδης	Δαναός: Δανα-ΐδης (θηλ. Δαναΐς)· Κρόνος: Κρον-ίδης[1], Πέλοψ (Πέλοπ-ος): Πελοπ-ίδης[1]· Πρίαμος: Πριαμ-ίδης (θη-λ. Πριαμίς)· Τάνταλος: Τα-νταλ-ίδης (θηλ. Ταντα̣λίς) κ.ά.
(-είδης)	Ἀτρεύς: Ἀτρείδης (από το Ἀτρε-ίδης)· Ἡρακλῆς (Ἡρα-κλέους): Ἡρακλείδης[1] (από το Ἡρακλε-ίδης) · Πηλεύς : Πηλείδης[1](από το Πηλε-ίδης) κ.ά.
(-οίδης)	Λητώ (γεν. Λητό-ος = -οῦς): Λητοίδης (από το Λητο-ίδης, θηλ. Λητωίς)·

1. Δεν έχει θηλυκό.

-ίων	(ποιητ. κατάλ.) Κρόνος: Κρον-ίων (ο γιος του Κρόνου, ο Δίας)· Ἀτρεύς: Ἀτρείων (από το Ἀτρε-ίων) (= ο γιος του Ατρέα, ο Αγαμέμνονας) · Πηλεύς: Πηλείων (από το Πηλε-ίων) (= ο γιος του Πηλέα, ο Αχιλλέας) κ.ά.

6. Γονεωνυμικά

389. Γονεωνυμικά λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που σημαίνουν νεογνό ζώου ή μικρό κατά την ηλικία ζώο κάποιου είδους. Αυτά έχουν παραγωγική κατάληξη -ιδεύς: ἀετός: ἀετ-ιδεύς· λαγώς: λαγ-ιδεύς· λέων (λέοντ-ος): λεοντ-ιδεύς· λύκος: λυκ-ιδεὺς κ.ά.

7. Εθνικά

390. Εθνικά λέγονται τα ουσιαστικά που παράγονται από κύρια ονόματα χωρών, πόλεων και γενικά τόπων και σημαίνουν εκείνον που κατάγεται από κάποιον τόπο ή που ανήκει σ' αυτόν. Αυτά παίρνουν συνήθως τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-ιος	(συνήθως θηλ. -ία): Ζάκυνθος: Ζακύνθ-ιος (θηλ. Ζακυνθ-ία)· Κόρινθος: Κορίνθ-ιος· Κλαζομεναί: Κλαζομέν-ιος· Ῥόδος: Ῥόδ-ιος· Σαλαμίς (-ῖνος): Σαλαμίν-ιος· Δῆλος: Δήλ-ιος (θηλ. Δηλ-ιάς)· Πάρος: Πάρ-ιος· Μίλητος: Μιλήσ-ιος (από το Μιλήτ-ιος, βλ. §70, 4)· Συρία: Σύρ-ιος (θηλ Συρ-ία) και Σῦρος (θηλ. Σύρα)·

	Σῦρος (το νησί): Σύρ-ιος (θηλ. -ία) Χῖος (από το Χί-ιος)· Κίος: Κῖος (από το Κί-ιος) κ.ά.

Τα εθνικά που παράγονται από ονόματα σε -οῦς, γεν. -οῦντος λήγουν σε -ούντιος ή -ούσιος (ή -άσιος, αν εμπρός από το -ους υπάρχει φωνήεν ή ρ): Ὀποῦς (γεν. Ὀποῦντος: Ὀπούντ-ιος· Σελινοῦς: Σελινούντ-ιος· Ἀμαθοῦς: Ἀμαθούσ-ιος· Δαφνοῦς: Δαφνούσ-ιος· αλλά Φλιοῦς: Φλι-άσιος· Ἀναργυροῦς: Ἀναργυρ-άσιος κ.ά.

(-αῖος)	Ἀθῆναι: Ἀθηναῖος (από το Ἀθηνά-ιος), θηλ. Ἀθηναί-α ἡ Ἀτθίς· Κέρκυρα: Κερκυραῖος (από το Κερκυρά-ιος)· Λάρισα: Λαρισαῖος (από το Λαρισά-ιος) κ.ά.

(-εῖος)	Ἄργος (θ. Ἀργεσ-): Ἀργεῖος (από το Ἀργέσ-ιος, Ἀργέ-ιος), θηλ. Ἀργεία· Κέως (το νησί Κέα): Κεῖος (από το Κέ-ιος), θηλ. Κεία κ.ά.
(-ῷος)	Κῶς: Κῶος (από το Κώ-ιος)· έτσι και Γέλα (πόλη της Σικελίας): Γελ-ῷος(πιθανώς από αναλογία) κ.ά.
-εὺς	(θηλ. -ίς -ίδος) Μέγαρα: Μεγαρ-εύς, θηλ. Μεγαρ-ίς· Ἐρέτρια: Ἐρετρι-εύς, θηλ. Ἐρετριάς· Μαντίνεια: Μαντιν-εύς, θηλ. Μαντινίς· Πλάταια: Πλαταιεύς, θηλ. Πλαταιίς· Φώκαια: Φωκα(ι)-εύς, θηλ. Φωκα(ι)-ὶς κ.ά.
-νὸς	(θηλ. -νή) Ἀσία: Ἀσια-νός, θηλ. Ἀσια-νή κ.ά.

-ανὸς	Πάριον (πόλη της Μυσίας, αποικία των Παριανών): Παριανός· Σάρδεις (Ἰων. Σάρδι-ες): Σαρδι-ανός κ.ά.
-ηνὸς	Ἄβυδος: Ἀβυδ-ηνός· Κύζι-κος: Κυζικ-ηνός· Πέργαμος: Περγαμ-ηνὸς κ.ά.
-ῖνος	Ἀκράγας (γεν. Ἀκράγαντ-ος): Ἀκραγαντ-ῖνος, θηλ. Ἀκρα-γαντ-ίνη· Ἀμοργ-ῖνος, θη-λ. Ἀμοργ-ίνη κ.ά.
-της	(θηλ. -τις, γεν. -τιδος) Τεγέα: Τεγεά-της, θηλ. Τεγεᾶ-τις -άτιδος κ.ά.
-άτης	Γύθειον: Γυθε-άτης, θηλ. Γυθε-ᾶτις -άτιδος κ.ά.
-ιάτης	Κρότων: Κροτων-ιάτης· Σπάρτη: Σπαρτ-ιάτης, θηλ. Σπαρτ-ιᾶτις -ιάτιδος κ.ά.

-ήτης	Αἴγινα: Αἰγιν-ήτης, θηλ. Αἰγιν-ῆτις -ήτιδος· Ἴος: Ἰ-ήτης, θηλ. Ἰ-ῆτις κ.ά.
-ίτης	Ἄβδηρα: Ἀβδηρ-ίτης, θηλ. -ῖτις· Στάγιρα: Σταγιρ-ίτης, θηλ. -ῖτις κ.ά.
-ώτης	Λαύρειον: Λαυρε-ώτης, θηλ. -ῶτις, -ώτιδος· Ἰταλία: Ἰταλι-ώτης· Σικελία: Σικελι-ώτης· έτσι και: ἤπειρος: ἠπειρ-ώτης, νῆσος: νησ-ιώτης (πβ. § 391) κ.ά.
-ήσιος	Ἰθάκη: Ἰθακ-ήσιος, θηλ. Ἰθακησία· Φίλιπποι: Φιλιππ-ήσιος κ.ά.

-ώτης	Λαύρειον: Λαυρε-ώτης, θηλ. -ῶτις, -ώτιδος· Ἰταλία: Ἰταλι-ώτης· Σικελία: Σικελι-ώτης· έτσι και: ἤπειρος: ἠπειρ-ώτης, νῆσος: νησ-ιώτης (πβ. §391) κ.ά.
-ήσιος	Ἰθάκη: Ἰθακ-ήσιος, θηλ. Ἰθακησία· Φίλιπποι: Φιλιππ-ήσιος κ.ά.

8. Παρώνυμα

391. Παρώνυμα λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που σημαίνουν πρόσωπο σχετικό μ' εκείνο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη ή πρόσωπο που ανήκει σ' αυτό. Τα παρώνυμα έχουν συνήθως τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-εὺς	ἵππος: ἱππ-εύς· ἱερὸν (=ναός): ἱερ-εὺς (θηλ, ἱέρεια)· ἄνθραξ (ἄνθρακ-ος): ἀνθρακ-εύς· γράμμα (γράμ-ματ-ος): γραμματ-εύς· κέρα-μος: κεραμ-εὺς κ.ά.
-της	(θηλ. -τις -τιδος) δῆμος: δη-μό-της (θηλ. δημό-τις)· κώ-μη: κωμή-της (= αυτός που κατοικεί σε κωμόπολη· θηλ. κωμῆ-τις)· ναῦς: ναύ-της· πό-λις: πολί-της (θηλ. πολῖ-τις)· πρέσβυς: πρεσβύ-της (θηλ. πρεσβῦ-τις)· τόξον: το-ξό-της κ.ά.
-έτης	οἶκος: οἰκ-έτης (θηλ. οἰκ-έτις)· φυλή: φυλ-έτης (= αυτός που ανήκει στην ίδια φυλή· θηλ. φυλ-έτις) κ.ά.
-ίτης	ὅπλον: ὁπλ-ίτης· τέχνη: τεχν-ίτης κ.ά.

-ώτης	δεσμός: δεσμ-ώτης (θηλ. δεσμ-ῶτις)· ἤπειρος: ἠπειρ-ώτης (θηλ. ἠπειρ-ῶτις)· θία-σος: θιασ-ώτης (θη-λ. θιασ-ῶτις)· στρατιά: στρατι-ώτης κ.ά.
-ιώτης	νῆσος: νησ-ιώτης κ.ά.· πβ. §390.

Β΄ Παράγωγα επίθετα

392. Τα παράγωγα επίθετα σχημα-τίζονται α) από ρήματα: θαυμάζω: θαυμαστός, β) από ονόματα (από ουσιαστικά ή σπανιότερα από επί-θετα): θάλασσα: θαλάσσιος, θῆλυς: θηλυκὸς και γ) από επιρρήματα: χθές: χθεσινός.

α) Επίθετα παράγωγα από ρήματα

1. Κυρίως ρηματικά επίθετα

393. Τα επίθετα που παράγονται από ρήματα με τις παραγωγικές καταλήξεις **-τος** και **-τέος** λέγονται κυρίως **ρηματικά επίθετα** και είναι δευτερόκλιτα τρικατάληκτα, εκτός από τα σύνθετα σε **-τος** που κανονικά είναι δικατάληκτα (προπαροξύτονα): λυ-τός, λυ-τή, λυ-τόν· λυ-τέος, λυ-τέα, λυ-τέον· αλλά ὁ, ἡ ἄλυτος, τὸ ἄλυτον (βλ. §432, 4).

Ι. Ρηματικά επίθετα σε -τος

394. Τα ρηματικά επίθετα σε -τος σημαίνουν: α) ό,τι και η μετοχή του παθητ. παρακειμένου, β) εκείνον που μπορεί να πάθει ή γ) εκείνον που αξίζει να πάθει αυτό που δη-

λώνει το ρήμα· δ) κάποτε σημαίνουν ό,τι και η μετοχή του ενεστώτα ή αορίστου (με ενεργητ. ή παθητ. σημασία):
α) λύ-ω: λυ-τὸς (λελυμένος), γράφ-ω: γραπ-τός, γλύφ-ω: γλυπ-τός, στρέφ-ω: στρεπ-τὸς (ἐστραμμένος), πλέκ-ω: πλεκ-τός, ζεύγ-νυμι: ζευκ-τός, μείγ-νυμι: μεικ-τός, πήγ-νυμι: πηκ-τός, πλάττω (θ. πλαθ-): πλασ-τός, γιγνώ-σκω (θ. γνωσ-): γνωσ-τός, καλέω -ῶ (θ. κλη-): κλη-τός (κεκλημένος = καλεσμένος) κ.ά.
β) ἁλίσκομαι (θ. ἁλω-): ἁλω-τὸς (= αυτός που μπορεί να κυριευτεί), βαίνω (θ. βα-): βα-τός, ἰάομαι -ῶμαι: ἰα-τός, ὁράω -ῶ: ὁρα-τός, τι-τρώσκω: τρω-τός, ἅπτομαι (θ. ἁφ-): ἁπτὸς (= που μπορεί κανείς να τον αγγίξει), εἶμι (= θα έρθω· θ. ἰ-): ἰ-τός (= που μπορεί κανείς να τον διαβεί:

πβ. προσ-ιτός, ἀ-πρόσ-ιτος, ἀμαξ-ιτὸς κτλ.) κ.ά.
γ) ἀγαπάω -ῶ: ἀγαπη-τὸς (= που αξίζει να τον αγαπούν, επιθυμητός), ἐπαινέω -ῶ: ἐπαινε-τός, σέβ-ομαι: (σεβ-τός) σεπ-τός, θαυμάζω: θαυμασ-τός, πείθ-ομαι (θ. πειθ-, πιθ-): (πιθ-τός) πισ-τός (= αξιόπιστος, γνήσιος) κ.ά.
δ) μέν-ω: μεν-ε-τὸς (ὁ μένων = αυτός που παραμένει ή περιμένει), θνῄσκω (θ. θνη-): θνη-τὸς (ὁ θνήσκων), ῥέω (θ. ρυ-): ῥυτὸς (ὁ ῥέων), πράττω (θ. πραγ-): ἄ-πρακ-τος (= αυτός που δεν έπραξε), στρατεύ-ομαι: ἀ-στράτευτος (= που δεν στρατεύτηκε) κ.ά.

ΙΙ. Ρηματικά επίθετα σε -τέος

395. Τα ρηματικά επίθετα σε **-τέος** σημαίνουν εκείνον που πρέπει να

πάθει ό,τι φανερώνει το ρήμα από το οποίο παράγονται:
λύ-ω: λυ-τέος (= που πρέπει να λυθεί)· γράφ-ω: γραπ-τέος (= που πρέπει να γραφεί)· ἐπαινέω -ῶ: ἐπαινε-τέος (= που πρέπει να επαινεθεί)· έτσι και διδάσκω (θ. διδαχ-): διδακτέος· λέγ-ω: λεκ-τέος· τιμά-ω -ῶ: τιμη-τέος κ.ά. (Πβ. τα προακτέος, μετεξεταστέος της νέας ελληνικής).

2. Άλλα επίθετα παράγωγα από ρήματα

396. Άλλα επίθετα παράγωγα από ρήματα, εκτός από τα κυρίως ρηματικά επίθετα σε -τος και -τέος, είναι:
1) Μερικά που σημαίνουν ό,τι η μετοχή του ενεστώτα ή του παρακειμένου του ρήματος από το οποίο παράγονται· αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-ὰς	(γεν. -άδος), τριτόκλιτα μονο-κατάληκτα: φεύγω (θ. φυγ-): φυγ-ὰς (ὁ φεύγων)· μείγ-νυμαι (θ. μειγ-, μιγ-): μιγ-ὰς (ὁ μεμειγμένος)· νέμο-μαι: νομὰς (νεμόμενος = αυτός που γυρίζει από τόπο σε τόπο να βρει βοσκή) κ.ά.
-ὸς	δευτερόκλιτα τρικατάληκτα: κύπτω (θ. κυφ-): κυφ-ὸς (ὁ κύ-πτων = καμπούρης)· λείπ-ω: λοιπὸς (ὁ ὑπολειπόμενος) κ.ά.

-ὴς	(γεν. -οῦς), τριτόκλιτα δικατάληκτα (τα περισσότερα σύνθετα ή παρασύνθετα): ψεύδομαι: ψευδ-ὴς (ὁ ψευδόμενος, ὁ μὴ ὢν ἀληθής)· τυγχάνω (θ. τυχ-): ἀτυχής, εὐτυχής, ἐπιτυχής κτλ. (ὁ ἀτυχῶν, εὐτυχῶν, ἐπιτυγχάνων κτλ.)· φαίνομαι: ἀφανὴς (ὁ μὴ φαινόμενος)· ἔτσι και ἐμφαίνω: ἐμφανής, ἐπιφαίνω: ἐπιφανὴς κτλ.
-νὸς	σέβ-ομαι: (σεβ-νὸς) σεμ-νὸς (= αυτός που προκαλεί σεβασμό, σεβαστός)·στίλβ-ω: (στιλβ-νὸς) στιλπ-νὸς (ὁ στίλβων)· στυγέ-ω -ῶ (= μισώ): στυγ-νός (= μισητός)· τέρπ-ω: τερπ-νὸς (ὁ τέρπων) κ.ά.

-ανὸς	στέγ-ω: στεγ-ανὸς (ὁ στέγων = αυτός που σκεπάζει)· πείθ-ω (θ. πειθ-, πιθ-): πιθ-ανὸς (ὁ πείθων = πειστικός) ἱκ-νέ-ομαι -οῦμαι (ἀφικνοῦμαι = φτάνω): ἱκ-ανὸς (= αυτός που μπορεί να φτάσει [σ' ένα σκοπό]) κ.ά.
-ρὸς	λάμπ-ω: λαμπ-ρὸς (ὁ λά-μπων)· μιαίνω (θ. μιαν-): (μιαν-ρὸς) μια-ρός· χαλά-ω, -ῶ (= χαλαρώνω): χαλα-ρὸς κ.ά.
-ερὸς	θάλλω: θαλ-ερὸς (ὁ θάλλων)· φαίνομαι (θ. φαν-): φαν-ερὸς (ὁ φαινόμενος)· στυγέ-ω -ῶ: στυγ-ερὸς (= μισητός, βδε-λυρός).

2) Όσα σημαίνουν εκείνον που έχει ικανότητα, κλίση ή επιτηδειότητα σ' αυτό που δηλώνει το ρήμα· αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-ἱκὸς	**δευτερόκλιτα τρικατάληκτα: ἄρχ-ω: ἀρχ-ικὸς (= ικανός να άρχει) κ.ά.**
-τῐκὸς	**ἀμύν-ομαι: ἀμυν-τικὸς (= επιτήδειος να αμύνεται)· ἁρπάζω (θ. ἁρπαγ-): ἁρπακ-τικὸς (= που έχει τάση να αρπάζει)· δηλό-ω, -ῶ: δηλω-τικὸς (= που έχει την ικανότητα να δηλώνει, να φανερώνει)· ἐρίζω (θ. ἐριδ-): ἐρισ-τικὸς (= που έχει κλίση στο να φιλονικεί) κ.ά.**

-ἵμος	δευτερόκλιτα δικατάληκτα: μάχ-ομαι: μάχ-ἵμος (= ικανός να μάχεται)· φρονέ-ω -ῶ: φρόν-ιμος (= ικανός να φρονεί, συνετός)· ὠφελέ-ω -ῶ: ὠφέλ-ιμος κ.ά.
-μων	(γεν. -μονος), τριτόκλιτα δικατάληκτα: αἰδέομαι, -οῦμαι: αἰδή-μων (= που ντρέπεται, ντροπαλός)· ἐλεέ-ω -ῶ: ἐλεή-μων (= που ελεεί)· μι-μνή-σκομαι (θ. μνη-): μνή-μων (= που έχει την ικανότητα να θυμάται)· οἰκτίρω: οἰκτίρ-μων (= που οικτίρει, σπλαχνίζεται, σπλαχνικός) κτλ.

-τήριος	δευτερόκλιτα δικατάληκτα ή τρικατάληκτα: δρά-ω -ῶ (θ. δρασ-): δρασ-τήριος, -ος, -ον (= ικανός, να δρα, ενεργητικός, αποτελεσματικός)· λύω:λυ-τήριος, -ος, -ον και -ία, -ον (= ικανός να λύνει, ν' ανακουφίζει)· σῴζω (θ. σω-): σω-τήριος, -ος, -ον (= ικανός να σώζει) κ.ά

β) Επίθετα παράγωγα από ονόματα

397. Επίθετα που παράγονται από ονόματα (ουσιαστικά ή κάποτε και από επίθετα) είναι:
1) Όσα σημαίνουν **αυτόν που ανήκει σ' εκείνο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη ή αυτόν που έχει σχέση**

με αυτό·τα επίθετα αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

Ι. Κατάληξη -ιος, που (ανάλογα με τους προηγούμενους φθόγγους και τις φθογγικές παθήσεις που γίνονται) παρουσιάζεται και σαν **-αιος, - ειος, -οιος, -ῷος**. Π.χ.

α) -ιος	θάλασσα: θαλάσσ-ιος· οὐρανός: οὐράν-ιος· πατὴρ (γεν. πατρός): πάτρ-ιος· τιμή: τίμ-ιος· ἐνιαυτός: (ἐνιαύτ-ιος) ἐνιαύσ-ιος (βλ. §70, 4)· πλοῦτος: (πλούτ-ιος) πλούσ-ιος· ἑκὼν (γεν. ἑκόντ-ος): (ἑκόντ-ιος) ἑκούσ-ιος (βλ. §70, 4) κ.ά.

β) -αιος	ἀγορά: (ἀγορά-ιος) ἀγο-ραῖος· ἀνάγκη (θ. ἀναγκα-): (ἀναγκά-ιος) ἀναγκαῖος· δί-κη (θ. δικα-): (δίκα-ιος) δί-καιος· έτσι και: ἀγέλη: ἀγελαῖος· ἕδρα: ἑδραῖος· κρήνη: κρηναῖος· σπουδή: σπουδαῖος· ὥρα: ὡραῖος (= που γίνεται την ώρα που πρέπει, ώριμος) κ.ά.Από αναλογία προς αυτά και: κῆπος: κηπαῖος· χέρ-σος: χερσαῖος κ.ά.
γ) -ειος	βασιλεύς: (βασίλε-ιος) βα-σίλειος (= που ανήκει στο βασιλέα, βασιλικός) τέλος (θ. τελεσ-): (τέλεσ-ιος, τέ-λε-ιος) τέλειος· θεός: (θέ-ιος) θεῖος· ἄστυ (ἄστε-ως): (ἀστέ-ιος) ἀστεῖος κ.ά. Από αναλογία προς αυτά και: δοῦλος: δούλ-ειος·

	οἶκος: οἰκ-εῖος· ἀνὴρ (ἀνδρ-ός): ἀνδρ-εῖος· επί-σης σε -ειος κανονικά λή-γουν τα επίθετα που πα-ράγονται από ονόματα προσώπων ή ζώων: Εὐκλείδης: Εὐκλείδ-ειος· Κίμων: Κιμών-ειος· Πυθα-γόρας: Πυθαγόρ-ειος· αἴξ (αἰγ-ός): αἴγ-ειος· βοῦς (βο-ός): βόειος· ἵππος: ἵππ-ειος· κύκνος: κύκν-ειος κ.ά.
δ) -οιος	γέλως (θ. γελοσ-): (γελόσ-ιος, γελό-ιος) γελοῖος· ἄλλος· (ἀλλό-ιος) ἀλλοῖος· ὁμὸς (= κοινός): (ὁμό-ιος) ὁμοῖος και ὅμοιος· ανάλογα και πᾶς (παντ-ός): παντ-οῖος κ.ά.

ε) -ᾠος	ἥρω-ς: (ἡρώ-ιος) ἡρῷος (= αυτός που ανήκει στον ήρωα)· ἠὼς (= πρωί): (ἠώ-ιος) ἠῷος (= πρωινός) και αττ. ἡ ἕως: ἑῷος· ανάλογα και: πατὴρ (πατρ-ός): πατρῷος· μήτηρ (μητρ-ός): μητρῷος· πάππος: παππ-ῷος κ.ά.

ΙΙ. Κατάληξη -κός, που (από αναλογία προς άλλα παράγωγα ή με ορισμένες φθογγικές παθήσεις) παρουσιάζεται και σαν -ακός, -ϊκός, -ϋκός, -εικός:

α)	-κὸς	καρδία: καρδια-κός· οἰκία: οἰκια-κός· παροιμία: παροιμια-κός κ.ά. Από αναλογία προς αυτά και: ἥλιος: ἡλι-ακός·
	-ακὸς	

		συμπόσιον: συμποσι-ακός· Κορίνθιος: Κορινθι-ακός· Ῥόδιος: Ῥοδι-ακὸς κ.ά.
β)	-κὸς	ἱστορία: ἱστορι-κός· μανία: μανι-κός· μάντις: μαντι-κός· πανήγυρις: πανηγυρι-κός· φύσις: φυσι-κὸς κ.ά.
	-ι-κὸς	Από αναλογία προς αυτά και: πολίτης: πολιτικός· εἰρήνη: εἰρην-ικός· βάρβαρος: βαρβαρ-ικός· δοῦλος: δουλ-ικός· πόλεμος: πολεμ-ικός· ἔθνος: ἐθν-ικός· ἦθος: ἠθ-ικός· ῥήτωρ (ῥήτορ-ος): ῥητορ-ικός· ἡγεμὼν (ἡγεμόν-ος): ἡγεμον-ικός· ἄστυ: ἀστ-ικός· Κερκυραῖος: Κερκυρα-ϊκός· Ἀχαιός:

		Ἀχα-ϊκός· τροχαῖος: τροχα-ϊκός· βασιλεύς: βασιλ-ικός· Εὐβοεύς: Εὐβο-ϊκὸς κ.ά.
γ)	-κὸς	θῆλυς: θηλυ-κός· Λίβυ-ς, γεν. Λίβυ-ος (= αυτός που είναι από τη Λιβύ-η): Λιβυ-κός από αναλογία και: ὁ ἄλς (= το αλάτι): ἁλ-υκὸς (= αρμυρός) κ.ά.
	-υκὸς	
δ)	-κός	Ἀκαδήμεια: Ἀκαδημει-κός· Δαρεῖος: δαρει-κός· Δεκέλεια: Δεκελει-κός·
	-εικός	κεραμεύς: (κεραμε-ικὸς) κεραμεικός· ὀρεὺς (= μουλάρι): (ὀρε-ικὸς) ὀρεικὸς (ὀρεικὸν ζεῦγος = ένα ζευγάρι μουλάρια

2) Όσα σημαίνουν ὑλη ή χρώμα· αυτά έχουν τις παραγωγικές καταλήξεις:

-ινος	κριθή: κρίθινος, -ίνη, -ινον· λίθος: λίθινος, -ίνη, -ινον και -ος, - ον· ξύλον: ξύλινος, -ίνη, -ινον και -ος, -ον· πῶρος (= είδος πέτρας, πωρόλιθος): πώρινος, -ίνη, -ινον κ.ά.
(-εος) -οῦς	ἄργυρος: (ἀργύρ-εος) ἀργυροῦς· σίδηρος: (σιδήρ-εος) σιδηροῦς· χαλκός: (χάλκ-εος) χαλκοῦς· χρυσός: (χρύσ-εος) χρυσοῦς· κύανος (= ύλη με γαλάζιο χρώμα): (κυάν-εος) κυανοῦς· πορφύρα (= χρωστική ουσία βαθιά κόκκινη): (πορφύρ-εος) πορφυροῦς κ.ά. (βλ. §162, α)·

3) Όσα σημαίνουν τον κατάλληλο για εκείνο που δηλώνει το πρωτότυπο· αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-μος	(παράγωγα κυρίως από ουσιαστικά σε -σις που παράγονται από ρήματα): ἄροσις (από το ἀρόω -ῶ = καλλιεργώ): ἀρόσιμος (= κατάλληλος για καλλιέργεια): καῦσις: καύσι-μος· οἴκησις: οἰκήσι-μος· χρῆσις: χρήσι-μος κ.ά.
-ιμος	Από αναλογία προς τα παραπάνω σχηματίζονται παράγωγα με την κατάληξη -ιμος και από άλλα ουσιαστικά: ἐδωδή: ἐδώδ-ιμος (= φαγώσιμος)· μάχη: μάχ-ιμος· νόμος: νόμ-ιμος· πένθος: πένθ-ιμος κ.ά.

4) Όσα σημαίνουν πλησμονή, δηλ. αφθονία από εκείνο που δηλώνει το πρωτότυπο όνομα· αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλή-ξεις:

-εις	(γεν. -εντός) θηλ. -εσσα, ουδ. -εν: αἴγλη: αἰγλή-εις, -εσσα, -εν (= γεμάτος αίγλη)· τόλμη: τολμή-εις (= τολμηρός)· ὕλη (= δάσος): ὑλή-εις (= δασωμέ-νος)· χάρι-ς: χαρί-εις· ἄνεμος: ἀνεμό-εις και ἠνεμό-εις· ἄμπε-λος: ἀμπελό-εις κ.ά.
-όεις	Από αναλογία προς τα τελευ-ταία σε -οεις σχηματίστηκαν παράγωγα και απευθείας με την παραγωγική κατάλ. -όεις: ἀστὴρ (ἀστέρ-ος): ἀστερ-όεις· ἰλὺς (= λάσπη): ἰλυ-όεις· ἰχθύς: ἰχθυ-όεις κ.ά.

-νός (-εινός)	ὄρος (θ. ὀρεσ-νός, ὀρεν-νός) ὀρεινός· σκότος (θ. σκοτεσ-): (-εινός) (σκοτεσ-νός, σκοτεν-νός) σκοτεινός· δέος (θ. δεεσ-): (δεεσ-νός, δεεν-ός) δεινός· ὑγιὴς (θ. ὑγιεσ-): (ὑγιεσ-νός, ὑγιεν-νός) ὑγιεινός· ἄλγος: (θ. ἀλγεσ-): (ἀλγεσ-νός, ἀλγεν-νός) ἀλγεινός· κλέος: (θ. κλεεσ-): (κλεεσ-νός, κλεεν-νός) κλεινὸς (πβ. §68, 2).
-εινὸς	Από αναλογία προς τα παραπάνω σχηματίστηκαν παράγωγα απευθείας με την παραγωγική κατάλ. -εινός: πόθος: ποθ-εινός· φῶς: φωτ-εινός κ.ά.

-λός	παχύς: παχυ-λός· φειδώ: φειδω-λός· ἀπατη-λός· σιωπή: σιωπηλός.
-ηλὸς	Από αναλογία προς τα τελευταία σε -ηλός σχηματίστηκαν παράγωγα απευθείας με την παραγωγική κατάληξη -ηλός: ῥῖγος: ῥιγ-ηλός· σφρίγος: σφριγ-ηλός· ὕψος: ὑψ-ηλός (έτσι και: χαμαί: χαμ-ηλός)·
-λέος	δίψα: διψα-λέος· λύσσα: λυσσα λέος· πείνα: πεινα-λέος· ψώρα: ψωρα-λέος κ.ά.
-αλέος	Από αναλογία προς τα παραπάνω που λήγουν σε -αλέος σχηματίστηκαν παράγωγα και απευθείας με την παραγωγ. κατάλ. -αλέος: θάρρος: θαρρ-αλέος·

	κέρδος: κερδ-αλέος· ῥώμη: ῥωμ-αλέος· ὕπνος: ὑπν-αλέος· φρίξ, γεν. φρι-κός (= φρικίαση, ανατριχίλα): φρικ-αλέος κ.ά.
-ρὸς	αἶσχος: αἰσχ-ρός· ἔχθος (= έχθρα): ἐχθ-ρός· ἀνία: ἀνια-ρός·
-αρὸς	έτσι και: λίπος: λιπ-αρός· ῥύπος (= ακαθαρσία): ῥυπ-αρός· σθένος: σθεν-αρός κ.ά.
-ρὸς	λύπη: λυπη-ρός· ὀδύνη: ὀδυνη-ρός· σιωπή: σιωπη-ρός· τόλμη: τολμη-ρός· τύχη: τυχη-ρός κ.ά.
-ηρὸς	Έτσι και: αἷμα (αἵματ-ος): αἱματ-ηρός· ἄνθος: ἀνθ-ηρός· μόχθος: μοχθ-ηρός· νόσος: νοσ-ηρός· ὄκνος: ὀκν-ηρός· ὄχλος (= ενόχληση): ὀχλ-ηρός κ.ά.

-ρὸς	ἰσχύς: ἰσχυ-ρός·
-υρὸς	**έτσι και:** ἅλμη: ἁλμ-υρός·
-ρὸς	κράτος (θ. κρατεσ-): κρατε-ρός·
-ερὸς	**έτσι και:** δρόσος: δροσ-ερός· φθό-νος: φθον-ερός· σκιά: σκι-ερός· φλόξ (φλογ-ός): φλογ-ερὸς κ.ά.
-ώδης	**τριτόκλιτα δικατάληκτα:** ἀφρός: ὁ, ἡ ἀφρ-ώδης, τὸ ἀφρῶδες· αἷμα (αἵματ-ος): αἱματ-ώδης· ἄκανθα: ἀκανθ-ώδης· λύσσα: λυσσ-ώδης· μανία: μανι-ώδης κ.ά.

5) Όσα σημαίνουν χρόνο ή μέτρο· αυτά έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-αῖος	πρότερος: προτερ-αῖος· ὕστερος: ὑστερ-αῖος· δεύτερος: δευτερ-αῖος· τρίτος: τριτ-αῖος κτλ. (πβ. §206, γ)· πῆχυ-ς: πηχυ-αῖος· στάδιον: σταδι-αῖος.
-ιαῖος	Έτσι και: πλέθρον: πλεθρ-ιαῖος· μήν: μην-ιαῖος κ.ά.
-ήσιος	ἔτος: ἐτ-ήσιος· ἡμέρα: ἡμερ-ήσιος·
-ινὸς	ἔαρ: ἐαρ-ινός· φθινόπωρον: φθινοπωρ-ινός· μεσημβρία: μεσημβρ-ινός· ἡμέρα: ἡμερ-ινός· ἑσπέρα: ἑσπερ-ινός· θέρος: θερ-ινός.

γ) Επίθετα παράγωγα από επιρρήματα

398. Επίθετα παράγωγα από επιρρήματα (ιδίως τοπικά ή χρονικά) έχουν τις ακόλουθες παραγωγικές καταλήξεις:

-ιος	ὄπισθεν: ὀπίσθ-ιος· πρόσθεν: πρόσθ-ιος
-ιμος	ὀψέ: ὄψ-ιος και ὄψ-ιμος· πρῲ και πρωί: πρώ-ιος και πρῷος και πρώ-ιμος·
-νὸς	πέρυσι: περυσι-νός·
-ινὸς	χθές: χθεσ-ινός·
-αῖος	ῥάγδην (= βίαια, δυνατά): ῥαγδ-αῖος· χύδην (= χυτά, ανάκατα): χυδ-αῖος (=κοινός, ανάμειχτος, πρόστυχος)·
-ικὸς	καθόλου (= γενικά): καθολι-κός.

Γ΄. Παράγωγα ρήματα

399. Τα παράγωγα ρήματα σχηματίζονται α) από ονόματα (ουσιαστικά ή επίθετα): βασιλεύ-ς: βασιλεύ-ω· ἥσυχος: ἡσυχ-άζω· β) από άλλα ρήματα: ἕρπ-ω: ἑρπ-ύζω· γ) από επιρρήματα ή επιφωνήματα: ἐγγύς: ἐγγ-ίζω · οἴμοι: οἰμ-ώζω.

α) Ρήματα παράγωγα από ονόματα

400. Τα ρήματα που παράγονται από ονόματα (ουσιαστικά ή επίθετα) σημαίνουν συνήθως ότι το υποκείμενο είναι ή γίνεται ή έχει ή παρέχει ή κάνει ό,τι φανερώνει η πρωτότυπη λέξη.
1) Τα ρήματα αυτά είχαν αρχικά την παραγωγική κατάληξη -jω (δηλ. παραγωγικό πρόσφυμα j και κατάλ. -ω· βλ. §379, 2 και 3):

α΄) βοὴ (θ. βοα-): (βοά-jω) βοά-ω -ῶ· τόλμη (θ. τολμά-): (τολμά-jω) τολμά-ω -ῶ·
έτσι και: ἧττα: ἡττά-ομαι -ῶμαι· ἀνία: ἀνιά-ω -ῶ κ.ά. (βλ. §64, 2)
β΄) νόσος (θ. νοσε-): (νοσέ-jω) νοσέ-ω -ῶ· ὄκνος: ὀκνέ-ω -ῶ· πλοῦτος: πλουτέ-ω -ῶ· πόνος: πονέ-ω -ῶ· φίλος: φιλέ-ω -ῶ κ.ά.
γ') γυμνός: (γυμνό-jω) γυμνό-ω -ῶ· δῆλος: δηλό-ω -ῶ· δοῦλος: δουλό-ω -ῶ· δίκαιος: δικαιό-ω -ῶ· λύ-τρον: λυτρό-ω -ῶ κ.ά.
δ') βασιλεύς: (βασιλεύ-jω) βασιλεύ-ω· γραμματεύ-ς: γραμματεύ-ω· ἱππεύ-ς: ἱππεύ-ω· φονεύ-ς: φονεύ-ω κ.ά.
ε') παῖς (παιδ-ός): (παίδ-jω) παίζω· σκιὰς (σκιάδ-ος): σκιάζω· ψεκὰς (ψε-κάδ-ος): ψεκάζω· έτσι και: ἅρπαξ (ἅρπαγ-ος): ἁρπάζω κ.ά. (βλ. §67, 2)
Ϛ') ἐλπὶς (ἐλπίδ-ος): (ἐλπίδ-jω) ἐλπί-ζω· ἔρις (ἔριδ-ος): ἐρίζω· έτσι και:

μάστιξ (μάστιγ-ος): μαστίζω κ.ά. (βλ. §67, 2)
ζ') βάσκαν-ος: (βασκάν-jω) βασκαί-νω· μέλας (μέλαν-ος): (μελάν-jω) με-λαίνω κ.ά (βλ. §66)
η') καθαρὸς (καθάρ-jω) καθαίρω· τέκμαρ (= τεκμήριο· γεν. τέκμαρ-ος): (τεκμάρ-jομαι) τεκμαίρομαι κ.ά. (βλ. §66)
θ') μάρτυς (μάρτυρ-ος): (μαρτύρ-jομαι, μαρτύρρομαι) μαρτύ-ρομαι κ.ά. (βλ. §68, 4, β)
ι') ἄγγελος: (ἀγγέλ-jω) ἀγγέλλω· ναυτίλος: (ναυτίλ-jομαι) ναυτίλλομαι· ποικίλος: (ποικίλ-jω) ποικίλλω κ.ά.
ια') κῆρυξ (κήρυκ-ος): (κηρύκ-jω) κη-ρύττω ἠκηρύσσω· φύλαξ (-ακος): (φυλάκ-jω) φυλάττω ή φυλάσσω· αἷμα (αἵματ-ος): (αἱμάτ-jω) αἱμάττω ή αἱμάσσω κ.ά. (βλ. §67, 2).

2) Από παραδείγματα όπως τα παραπάνω σχηματίστηκαν οι καταλήξεις: -άω (-ιάω), -έω, -όω,
-εύω, -ζω, -άζω, -ίζω, -νω, -ύνω,
-αίνω, -αίρω κτλ.

α) -άω ἄριστον: ἀριστ-άω -ῶ· γόος:
γο-άω -ῶ· σφρίγος:
σφριγ-άω -ῶ·
-ιάω ἐρυθρός: ἐρυθρ-ιάω -ῶ κ.ά.

Μερικά ρήματα σε -άω και σε -ιάω, παράγωγα από ονόματα, σημαίνουν έφεση (δηλ. μεγάλη επιθυμία) ή πάθηση: θάνατος, θανατ-άω -ῶ
(= επιθυμώ πολύ το θάνατο),
στρατηγός: στρατηγ-ιάω -ῶ
(= επιθυμώ πολύ να γίνω στρατηγός)·
λίθος: λιθ-άω και λιθ-ιάω -ῶ (= πάσχω από λιθίαση), ὀφθαλμός: ὀφθαλμ-ιάω -ῶ (= πάσχω από ὀφθαλμία) κ.ά.

β’) -έω	ἀπειλή: ἀπειλ-έω -ῶ· μάρτυς (μάρτυρ-ος): μαρτυρ-έω -ῶ κ.ά. Έτσι και πολλά παρασύνθετα: εὐδαίμων (-ονος): εὐδαιμον-έω -ῶ· εὐεργέτης: εὐεργετ-έω, -ῶ· σώφρων (-ονος): σωφρον-έω -ῶ κ.ά. Πβ. §430, α.
γ’) -όω	ῥίζα: ῥιζ-όω -ῶ· σκηνή: σκην-όω -ῶ· πλήρης: πληρ-όω -ῶ· ἐλάττων: ἐλαττ-όω -ῶ· μείων: μει-όω -ῶ κ.ά.
δ’) -εύω	ταμίας: ταμι-εύω· ἱκέτης: ἱκετ-εύω· ἀγορά: ἀγορ-εύω· δοῦλος: δουλ-εύω· κόλαξ (κόλακ-ος): κολακ-εύω· παῖς (παιδ-ός): παιδεύω κ.ά.

ε’)	-ζω	ἀγορά: ἀγορά-ζω· δίκη (θ. δικα-): δικά-ζω· δόξα: δοξά-ζω (πβ. §292, 3)
	-άζω	ἄτιμος: ἀτιμ-άζω· ἥσυ-χος: ἡσυχ-άζω κ.ά.
ϛ΄)	-ίζω	ἁγνός: ἁγν-ίζω· ὁ ὅρος: ὁρ-ίζω· φενάκη: φενακ-ίζω· ὕστερος: ὑστερ-ίζω· ἀθρόος: (ἀθρο-ίζω) ἀθροίζω κ.ά.

Ρήματα σε -ιάζω ή -ίζω, παράγωγα από ονόματα εθνικά ή κύρια ή από ονόματα ζώων, σημαίνουν συνήθως ότι το υποκείμενο τους μιμείται τα ήθη, τη γλώσσα, κτλ. ή ακολουθεί τα φρονήματα εκείνου που δηλώνει το πρωτότυπο όνομα: Βοιωτός: βοιωτ-ιάζω (= μιμούμαι τα ήθη ή τη γλώσσα των Βοιωτών)· έτσι και: Ἕλλην: ἑλλην-ίζω· βάρβαρος: βαρ-βαρ-ίζω· Μῆδος: μηδ-ίζω· Φίλιππος:

φιλιππ-ίζω· πίθηκος: πιθηκ-ίζω κ.ά. (πβ. τα νεοελλ.: παπαγαλίζω = μιλώ σαν παπαγάλος κ.ά.).

ζ΄)	-νω	βαθύς: βαθύ-νω· βαρύς: βαρύ-νω· ἡδύς: ἡδύ-νω· ὀξύς: ὀξύ-νω κ.ά. Από αναλογία προς αυτά σχηματίστηκαν με παραγωγ. καταλ.
	-ύνω	αἶσχος: αἰσχ-ύνω· θάρρος: θαρρ-ύνω· λαμπρός: λαμπρ-ύνω· μῆκος: μηκ-ύνω· φαιδρός: φαιδρ-ύνω κ.ά.
	-αίνω	θερμός: θερμ αίνω· κοῖλος: κοιλ-αίνω· χαλεπός: χαλεπ-αίνω· δυσχερής: δυσχερ-αίνω· ὑγιής: ὑγι-αίνω κ.ά.
η΄)	-αίρω	γέρας: γερ-αίρω· ἐχθρός: ἐχθ-αίρω· μέγας: μεγ-αίρω κ.ά.

β) Ρήματα παράγωγα από άλλα ρήματα

401. Τα ρήματα που παράγονται από άλλα ρήματα είναι:
1) **εναρκτικά**, δηλ. σημαίνουν ότι το υποκείμενο **αρχίζει** να κάνει ή να γίνεται ό,τι δηλώνει το πρωτότυπο ρήμα· αυτά έχουν παραγωγική κατάληξη -σκω:

-σκω	γηράω -ῶ: γηρά-σκω (= αρχίζω να γεράζω)· ἡβάω -ῶ: ἡβάσκω (= αρχίζω να γίνομαι έφηβος) κ.ά.

2) **εφετικά**, δηλ. σημαίνουν ότι το υποκείμενο έχει **ἔφεση** (μεγάλη επιθυμία) για εκείνο που δηλώνει το πρωτότυπο ρήμα· αυτά έχουν τις παραγωγικές καταλήξεις -ιάω και

-είω, που προσθέτονται στο χρονικό θέμα του μέλλοντα:

-ιάω (-ιῶ)	**κλαί-ω (μέλλ. κλαύσομαι): κλαυσ-ιάω -ιῶ (=θέλω να κλάψω)**
-είω	**πολεμ-έω -ῶ (μέλλ. πολεμήσω): πολεμησ-είω (= θέλω να πολεμήσω)· τυραν-έω -ῶ (μέλλ. τυραννήσω): τυραννησ-είω (= θέλω να γίνω τύραννος)· δρά-ω -ῶ (μέλλ. δράσω): δρασ-είω (= θέλω να δράσω).**

3) θαμιστικά ή επιτατικά, δηλ. σημαίνουν ότι το υποκείμενο εκτελεί θαμά (= συχνά) ή σε μεγάλο βαθμό αυτό που φανερώνει το πρωτότυπο ρήμα· αυτά έχουν τις παραγωγικές καταλήξεις: -άζω, -ίζω, -ύζω:

-άζω	στένω (= στενάζω): στεν-άζω (= στενάζω συχνά)· ῥίπτω: ῥιπτ-άζω (= ρίχνω εδώ κι εκεί)
-ίζω	αἰτέω -ῶ: αἰτ-ίζω (= ζητώ συχνά, επίμονα)
-ύζω	ἔρπω: ἑρπ-ύζω (= σέρνομαι διαρκώς).

γ) Ρήματα παράγωγα από επιρρήματα και επιφωνήματα

402. Τα ρήματα που παράγονται από επιρρήματα σημαίνουν ότι το υποκείμενο είναι ή κάνει ό,τι δηλώνει η πρωτότυπη λέξη· αυτά έχουν τις παραγωγικές καταλήξεις
-ζω ή -ίζω:

-ζω	δίχα: διχά-ζω (= διαιρώ σε δύο μέρη, ξεχωρίζω), πέλας (= κοντά): πελά-ζω (= πλησιάζω) κ.α.
-ίζω	ἐγγύς: ἐγγ-ίζω· χωρίς: χωρ-ίζω κ.ά

403. Τα ρήματα που παράγονται από επιφωνήματα σημαίνουν ότι το υποκείμενο λέει εκείνο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη· αυτά έχουν τις παραγωγικές καταλήξεις -ζω (-άζω, -ίζω, -ώζω):

-ζω	ἀλαλαί: ἀλαλά-ζω (= λέω ἀλαλαί, φωνάζω)· γρῦ: γρύ-ζω (= λέω γρῦ, μουρμουρίζω)
-άζω	αἰαῖ: αἰ-άζω (= λέω αἰαῖ, θρηνώ)
-ίζω	ἐλελεῦ: ἑλελ-ίζω (= φωνάζω ἐλελεῦ)
-ώζω	οἴμοι: οἰμ-ώζω (= φωνάζω οἴμοι, θρηνώ) (πβ. §440, γ).

Δ΄. Παράγωγα επιρρήματα

404. Επιρρήματα παράγονται από κάθε κλιτό μέρος του λόγου και από προθέσεις ή άλλα επιρρήματα. Τα παράγωγα επιρρήματα είναι **τοπικά, τροπικά, ποσοτικά** και **χρονικά.**

α) Τοπικά

405. Τα τοπικά παράγωγα επιρρήματα σημαίνουν:
1) τη στάση σ' έναν τόπο, με τις παραγωγ. καταλήξεις -θι, -σι(ν), -οι:

-θι	ἄλλος: ἄλλο-θι (= σε άλλον τόπο, αλλού)· αὐτός: αὐτό-θι (= σ' αυτό τον τόπο, αυτού)

-σι(ν)	Ἀθῆναι: Ἀθήνη-σι(ν)· Ὀλυμπί-α: Ὀλυμπία-σι(ν)· Πλαταιαί: Πλαταιᾶ-σι(ν) κτλ. θύρα: θύρα-σι (= στην πόρτα, έξω από το σπίτι)
-οι	Ἰσθμός: Ἰσθμοῖ· Μέγαρα: Με-γαροῖ· Πυθώ (= Δελφοί): Πυ-θοῖ (= στους Δελφούς)· οἶκος: οἴκοι (= στο σπίτι, στην πατρίδα· πάντα για στάση, αντί για το ἐν τῇ πατρίδι)

2) την κίνηση προς έναν τόπο, με τις παραγωγικές καταλήξεις -ω, -σε, -δε (-ζε):

-ω	ἀνά: ἄνω (= προς τα πάνω· και για στάση = πάνω) κατά: κάτω· ἐς ή εἰς: ἔσω ή εἴσω (= μέσα σε, προς τα μέσα· και

	για στάση = μέσα)· πρός: πρόσ-ω, με μετάθεση: πόρσω και με αφομοίωση: πόρρω (= προς τα εμπρός, μακριά) κ.ά.
-σε	ἄλλος: ἄλλο-σε (= προς άλλο μέρος)· αὐτός: αὐτό-σε (= προς αυτό το μέρος)·ἐκεῖ: ἐκεῖ-σε (= προς τα εκεί) κ.ά.
-δε	Μέγαρα: Μεγαρά-δε· Ἐλευσὶς (Ἐλευσῖν-ος): Ἐλευσινά-δε κτλ.
(-ζε)	(= προς τα Μέγαρα, προς την Ελευσίνα κτλ.)· οἶκος: οἰκόν-δε και οἴκα-δε (= προς το σπίτι, προς την πατρίδα)· Ἀθῆναι: ('Αθήνασ-δε) Ἀθήναζε·

3) την κίνηση από έναν τόπο, με τις παραγωγικές καταλήξεις -θεν (-οθεν, -ωθεν):

-θεν	ἐκεῖ: ἐκεῖ-θεν (= από εκείνον τον τόπο)· οἶκος: οἴκο-θεν (= από το σπίτι, από την πατρίδα) ·ἄλλος: ἄλλο-θεν (= από άλλον τόπο) κ.ά.
-οθεν	έτσι και: πᾶς (παντ-ός): πάντ-οθεν (= από παντού) κ.ά.
-ωθεν	ἄνω: ἄνωθεν (= από πάνω)· ἀμφότεροι: ἀμφοτέρω-θεν (= και από τα δύο μέρη)· ἑκάτερος: ἑκατέρ-ωθεν.

β) Τροπικά

406. Τα τροπικά παράγωγα επιρρήματα σχηματίζονται:
1) από επίθετα, αντωνυμίες και μετοχές με κατάληξη -ως (-ῶς):

-ως (-ῶς)	δίκαιος: δικαί-ως· σπουδαίος: σπουδαίως· βαρύς: βαρέως· οὗτος: οὕτως· ἄλλος: ἄλλως· δέον (γεν. δέοντ-ος): δεό-ντως· θαρρῶν (γεν. θαρ-ροῦντ-ος): θαρρούντως· εἰκὼς (γεν. εἰκότ-ος): εἰκό-τως· λεληθὼς (γεν. λεληθότ-ος): λεληθότως· ὁμολογούμε-νος: ὁμολογου-μένως· ἐσκεμμέ-νος: ἐσκεμμένως· καλός: καλῶς· ἱκανός: ἱκανῶς· εὐγε-νής: εὐγενῶς· σαφής: σαφῶς κ.ά.· θορυβώδης: θο-ρυβωδῶς κ.ά.

2) από οποιοδήποτε κλιτό μέρος του λόγου, με τις παραγωγικές καταλήξεις -δην (-άδην, -ίνδην), -δὸν (-ηδόν), -ί, (-τί), -εί, -ς:

-δην	αἴρω (θ. ἀρ-): ἄρ-δην· κρύπτω (θ. κρυφ-): (κρύφ-δην) κρύβ-δην· μείγνυ-μι: μείγ-δην· φύρω (= ανακατώ-νω): φύρ-δην· βαίνω (θ. βα-): βά-δην·
-άδην	έτσι και: τρέχ-ω: τροχ-άδην· σπείρ-ω: σπορ-άδην κ.ά.
-ίνδην	ἄριστος: ἀριστ-ίνδην (μ' εκλογή του αρίστου)· πλοῦτος: πλουτ-ίνδην (κατά τον πλούτο)
-δὸν	ἀναφαίνω (θ. ἀνα-φαν-): ἀνα-φαν-δὸν (= φανερά)· βότρυς: βοτρυ-δὸν (= σαν σταφύλια)· ἀγέλη: ἀγελη-δόν·
-ηδὸν	έτσι και: κύων (κυν-ός): κυν-ηδόν (= σαν σκύλος)· ταύρος: ταυρ-ηδόν κ.ά.

-ὶ	ἄμισθος: ἀμισθ-ί· αὐτόχειρ: αὐτοχειρ-ὶ (= με τα ίδια του τα χέρια)· ἐθέλων (γεν. ἐθέλοντ-ος): ἐθελοντ-ί· ἀμάχητος: ἀμαχητ-ί· ἀγέλαστος: ἀγελαστ-ί ἄπνευστος: ἀπνευστ-ὶ κ.ά.
-τὶ	Από αναλογία προς τα τελευταία σχηματίζονται με παραγωγ. κατάλ. -τί: μέγας (μεγάλ-ου): επίρρ. μεγάλως και απ' αυτό μεγαλωσ-τί· νέος: επίρρ.νέως και απ' αυτό νεωσ-τί· έτσι και: ὀνομάζω: ὀνομασ-τί· ἑλληνίζω: ἑλληνισ-τί· βαρβαρίζω: βαρβαρισ-τί·
-εὶ	ἄμαχος: ἀμαχ-εί· ἄσπονδος: ἀσπονδ-εὶ (= χωρίς σπονδές)· νήποινος (= ατιμώρητος): νηποιν-εὶ (= χωρίς τιμωρία)· πάνδημος: πανδημ-εί·

-ς	ἀναμίσγω: (ἀναμίγ-ς) ἀναμίξ· ἐναλλάσσομαι: (ἐναλλάγ-ς) ἐναλλάξ· από θέμα πυγ- (που απ' αυτό πυγ-μή): (πύγ-ς) πὺξ (= με γροθιές)· από θ. λαγ-: (λάγ-ς) λὰξ (= με κλοτσιές, πβ. λακτίζω)

γ) Ποσοτικά

407. Τα ποσοτικά παράγωγα επιρρήματα σχηματίζονται από κλιτές λέξεις που φανερώνουν αριθμό ή ποσό. Αυτά έχουν παραγωγικές καταλήξεις -ς, -κις, -άκις:

-ς	δύο (θ. δι-, πβ. δι-πλοῦς): δί-ς· τρεῖς, τρί-α: τρί-ς·
-κις	ἑπτά: ἑπτά-κις· δέκα: δεκά-κις·
-άκις	από αναλογία προς τα πα-

	ραπάνω σχηματίζονται με παραγωγική κατάληξη -άκις: πέντε: πεντ άκις· ἕξ: ἐξ-άκις κτλ.· πόσος: ποσ-άκις· ὅσος: ὁσ-άκις· πολὺς (πολλοῦ): πολ-λ-άκις κ.ά.· πβ. §212.

δ) Χρονικά

408. Τα χρονικά παράγωγα επιρρήματα σχηματίζονται από αντωνυμίες και έχουν την παραγωγική κατάληξη -τε: ἄλλος: ἄλλο-τε· ἕκαστος: ἑκάστο-τε· ὅς: ὅ-τε κ.ά.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 5ου ΤΟΜΟΥ

28ο Κεφ. Αόριστοι β' βαρύτονων ρημ. κατά τα ρ. σε -μι	σελ. 9
Με χαρακτήρα 1) η και ᾰ, 2) ᾱ και ά , 3) η και ε, 4) ω και ο, 5) ῡ και ῠ	σελ.9
Παραδείγματα	σελ.11
29ο Κεφ. Άλλα ρήματα της β' συζυγίας σε -μι	σελ.15
εἰμί, εἶμι	σελ.15
φημὶ	σελ.17
ἠμί, κεῖμαι, κάθημαι	σελ.19
οἶδα, δέδοικα ή δέδια	σελ.22
τέθνηκα, βέβηκα, ἔοικα, χρή, εἵμαρται	σελ.26
πέπρωται	σελ.28
30ό Κεφ. Ρήματα ανώμαλα, αποθετικά και απρόσωπα	σελ.29
Α΄. Ρήματα ανώμαλα	σελ.29
1. Ρήματα ανώμαλα κατά	σελ.29

το σχηματισμό των χρό-νων	
2. Ρήματα ανώμαλα κατά τη σημασία των χρόνων	σελ.37
Β΄. Ρήματα αποθετικά	σελ.40
Γ΄. Ρήματα απρόσωπα ή τριτοπρόσωπα	σελ.44
31ο Κεφ. Άκλιτα μέρη του λόγου	σελ.45
1. Επιρρήματα	σελ.45
Συσχετικά επιρρήματα Πί-νακας συσχετικών επιρ-ρημάτων	σελ.47
2. Προθέσεις	σελ.51
3. Σύνδεσμοι	σελ.52
4. Επιφωνήματα	σελ.56
5.Μόρια	σελ.57
6. Άκλιτα με πολλαπλή σημασία	σελ.59

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ	
ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ	
32ο Κεφ. Γενικά για την παραγωγή και τη σύνθεση	σελ.63
33ο Κεφ. Παραγωγή των λέξεων	σελ.67
Προεισαγωγικές παρατηρήσεις για την παραγωγή	σελ.67
Α΄. Παράγωγα ουσιαστικά	σελ.70
α) Ουσιαστικά παράγωγα από ρήματα	σελ.70
β) Ουσιαστικά παράγωγα από επίθετα	σελ.80
γ) Ουσιαστικά παράγωγα από άλλα ουσιαστικά	σελ.85
1. Υποκοριστικά	σελ.85
2. Μεγεθυντικά	σελ.89
3. Τοπικά	σελ.90
4. Περιεκτικά	σελ.91
5. Πατρωνυμικά	σελ.93
6. Γονεωνυμικά	σελ.96

7. Εθνικά	σελ.97
8. Παρώνυμα	σελ.102
Β΄. Παράγωγα επίθετα	σελ.104
α) Επίθετα παράγωγα από ρήματα	σελ.105
1. Κυρίως ρηματ. επίθετα	σελ.105
2. Άλλα επίθ. παράγωγα από ρήματα	σελ.108
β) Επίθετα παράγωγα από ονόματα	σελ.114
γ) Επίθετα παράγωγα από επιρρήματα	σελ.129
Γ΄. Παράγωγα ρήματα	σελ.130
α) Ρήματα παράγωγα από ονόματα	σελ.130
β) Ρήματα παράγωγα από άλλα ρήματα	σελ.137
γ) Ρήματα παράγωγα από επιρρήματα και επιφωνή-ματα	σελ.139

Δ΄. Παράγωγα επιρρήμα-τα	**σελ.141**
α) Τοπικά	**σελ.141**
β) Τροπικά	**σελ.144**

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.